

INNKALLING TIL MØTE

Møtestad: Bykle Hotell
Dato: 14.12.2017
Tid: 09:00

Setesdalsamarbeid

Bykle, Valle, Bygland,
Eyje og Hornnes

Medlemene vert med dette kalla inn til møte.
Varamedlemar og tilsette som får innkallinga, møter berre etter særskild innkalling.
Vert du av lovlege grunnar hindra i å møte, må du melde frå til Setesdal regionråd på tlf. 37 93 75 00.

Jon Rolf Næss
Utvallsleiar

Marie Johnnysdotter Pedersen
utvalssekretær

Saksnr	Innhald
PS 96/17	Godkjenning av innkalling og sakliste
PS 97/17	Godkjenning av møteprotokoll
PS 98/17	Styreleiar orienterar
PS 99/17	Dagleg leiar orienterar
PS 100/17	Leiar rådmannsutvalet orienterar
PS 101/17	Fylkeskommunen orienterar
PS 102/17	Referatsaker
RS 32/17	Invitasjon til workshop om Klimasats onsdag 17. januar 2018 kl. 13 - 1530 på Scandic Bystranda i Kristiansand
RS 33/17	Rapport studietur Berekraftig byggeri i Setesdal
RS 34/17	Referat - rådmannsmøte Setesdal , 25.okt 2017
RS 35/17	Rådmannsmøte 8.november 2017 - referat
PS 103/17	Delegerte saker
PS 104/17	Drøfting/orienteringssaker
PS 105/17	Orientering ymse repr / utval
PS 106/17	Førespurnader
PS 107/17	Søknad om støtte til landsskytterstemne - Evje
PS 108/17	Høryingsuttale - framlegg til endringar i Vassføresegna
PS 109/17	Aktuelle tiltak i høve iverksetting av FOUol / Kompetansestrategien i 2018
PS 110/17	Søknad om støtte - utviklingsarbeid KVS Bygland

PS 96/17 Godkjenning av innkalling og sakliste

PS 97/17 Godkjenning av møteprotokoll

PS 98/17 Styreleiar orienterar

PS 99/17 Dagleg leiar orienterar

PS 100/17 Leiar rådmannsutvalet orienterar

PS 101/17 Fylkeskommunen orienterar

PS 102/17 Referatsaker

Fra: Holen, Inger [<mailto:Inger.Holen@vaf.no>]

Sendt: 5. desember 2017 14:11

Til: Sundtoft, Tine <Tine.Sundtoft@vaf.no>; arild.eielsen@austagderfk.no; John.Georg.Bergh@austagderfk.no; svein.skisland@vennesla.kommune.no; Harald.Danielsen@arendal.kommune.no; Tor.sommerseth@kristiansand.kommune.no; Trond.Aslaksen@risor.kommune.no; Guri.Ulltveit-Moe@lillesand.kommune.no; Jens Arild Johannessen <Jens.Arild.Johannessen@e-h.kommune.no>; Irene.Lunde@mandal.kommune.no; Vidar.Torsoe@farsund.kommune.no; jit@ks.no; Kristian.Ramunddal@knutepunktsorlandet.no; svein.vangen@kvinesdal.kommune.no; Signe Sollien Haugå - Regionrådet <Signe.Hauga@setesdal.no>; ole.jorgen.etholm@arendal.kommune.no; oyvin.moltumyr@aseral.kommune.no; Andresen, Kenneth <Kenneth.Andresen@vaf.no>; Ola.Olsbu@austagderfk.no; kirsten.borge@austagderfk.no

Kopi: Kiland-Langeland, Thomas Christian <fmavtck@fylkesmannen.no>

Emne: VS: Invitasjon til workshop om Klimasats onsdag 17. januar 2018 kl. 13 - 1530 på Scandic Bystranda i Kristiansand

Har din virksomhet konkrete klimatiltak som krever ekstern finansiering?

Da bør dere vurdere å melde dere på workshop om Klimasats januar 2018

Videresender informasjon om workshop for å søke klimastasmidler for 2018.

Resultatet for 2017 var meget god og Agder fikk en god andel av de nasjonale midlene.

Del gjerne denne eposten og vær raskt ute med påmelding.

Fra: Kiland-Langeland, Thomas Christian [<mailto:fmavtck@fylkesmannen.no>]

Sendt: tirsdag 5. desember 2017 13.20

Emne: Invitasjon til workshop om Klimasats onsdag 17. januar 2018 kl. 13 - 1530 på Scandic Bystranda i Kristiansand

Kjære alle sammen!

Sammen med Klimapartnere og Aust- og Vest-Agder fylkeskommuner vil Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder og Miljødirektoratet på nytt invitere til workshop om søknader til «Klimasats»!

I 2017 arrangerte vi for andre gang slik workshop, og sist var vi så heldige å få besøk av Miljødirektoratets prosjektleder for Klimasats – Kirvil Stoltenberg. Hun ga oss mange tips og råd, og kunne fortelle oss om Miljødirektoratets prioriteringer og hva slags søknader som var etterspurte. Jeg tror dette var til stor hjelp og nytte for alle som deltok, og resultatene for Agder ble da også svært gode i 2017; 17 av 25 søknader ble innvilget, og totalt fikk Agder over 14 millioner kr av de 150 millionene som ble delt ut. Dette var mer enn ti ganger beløpet det første året 2016!

Vi gjentar derfor denne oppskriften og Miljødirektoratet kommer også denne gangen! Denne gangen kombinerer vi workshopen med det pågående Klimakurs Agder som er fra tirsdag 16. januar til onsdag 17. januar på samme sted, og som avsluttes med Klimasats-workshopen. Alle er hjertelig velkomne til å delta på begge deler, men du må ikke delta på klimakurset for å delta på workshopen. Vi håper så mange som mulig vil delta – det kan være bra for både klimaet og økonomien!

Til nå har vi stort sett fått søknader fra kystkommunene, så vi oppfordrer derfor spesielt også innlandskommunene om å delta!

Frist for søknadene i 2018 er 15. februar 2018.

For program og påmelding – følg denne lenken: <https://www.fylkesmannen.no/Aust--og-Vest-Agder/Arkiv---kurs-og-konferanser/Klimasats-workshopDe-beste-soknadene-kan-gi-millioner-til-Sorlandet/> **Vi setter stor pris på om du vil sende invitasjonen videre til aktuelle personer i din organisasjon, også politikere!**

Vi ber om påmelding så raskt som mulig, og **senest innen 12. januar kl. 12.00.**

Med hilsen

Thomas C. Kiland-Langeland

fagdirektør

Miljøvernavdelingen

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Tel: 37017543/95014685

www.fylkesmannen.no/av

All kommunikasjon med oss kan bli arkivert.

«BEREKRAFTIG BYGGERI I SETESDAL»

Rapport frå studietur til Vorarlberg og Graubünden 12. - 15. november 2017

PROGRAM

Søndag 12. november 2017

- Avreise Kjevik til Zürich
- Ankomst Hotel Post, Bezau (Østerrike)
- Omvisning og presentasjon av hotellet
- Middag

Mandag 13. november 2017

- Rundtur i Bregenzerwald i regi av Vorarlberger Architektur Institute:
- Bedriftsbesøk hos Mayr-Melnhof Holz i Reuthe
- Bedriftsbesøk hos Kaufmann Bausysteme i Reuthe
- Besøk hos Werkraum Bregenzerwald i Andelsbuch
- Omvisning i Haus Nenning i Hittisau
- Lunsj på Hotel Krone, Langenegg
- Omvisning i Pfarrhaus i Krumbach
- Omvisning og presentasjon Haus 2226 i Lustenau
- Omvisning og presentasjon av Life Cycle Tower i Dornbirn
- Ankomst og middag Wellnesshotel Rovana Superior i Vals (Sveits)

Tirsdag 14. november 2017

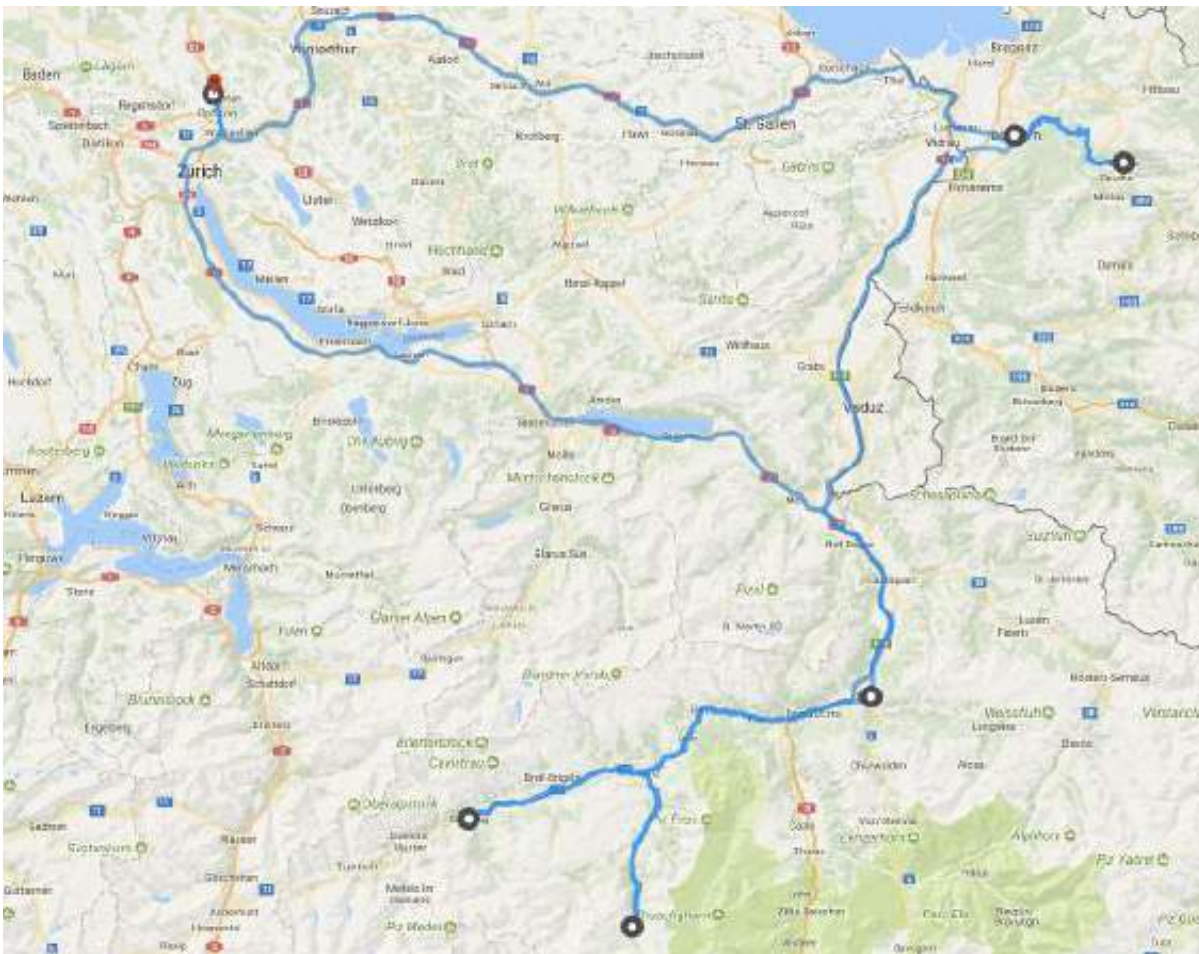
- Omvisning og presentasjon av hotellet
- Landsbyvandring i Vals
- Besøk i kurbadet 7132 Therme (Zumthor)
- Lunsj på hotellet i Vals
- Besøke Leis for å sjå nye og restaurerte hytter (Zumthor)
- Sjå på Haus Trug Gugalun i Versam (Zumthor)
- Sjå på «Shelter for Roman Ruins» i Chur (Zumthor)
- Ankomst Hotel Motel One i Zürich
- Middag på Zeughauskeller i Zürich

Onsdag 15. november 2017

- Omvisning og presentasjon på ETH Hönggerberg, Institutt for teknologi i arkitektur
- Avreise frå Zürich til Kjevik
-

KØYRERUTE

Totalt om lag 520 km fordelt på 4 dager.

VORARLBERG – Byggjeskikk, berekraft, arkitektur og energiklassifisering

Trearkitektur, berekraftig bygging og kunnskap om tre som byggjemateriale står sterkt i Vorarlberg og Bregenzerwald-regionen. Dei byggjer mellom anna på at tre er berekraftig, haldbart, vakkert og tidlaust. Tradisjonen er at kledning er ubehandla, og grånar naturleg. Tak var gjerne vassavvisande lerk, versida av eit hus var kledd med furu og solsida med gran. Så lenge kledninga er ubehandla kan alt trevirke gjenbrukast, og ein produserer ikkje noko spesialavfall.

I regionen er det tradisjon for at bustadhus og fjøs er bygd saman, og slik byggjer dei gjerne framleis. Bustaddelen er bygd med kledning av spon/ trefliser, medan fjøsdelen har kledningsbord. Begge delar er tradisjonelt ubehandla. Dei byggjer altså på sterke tradisjonar, men tømmerkonstruksjonar og -teknikkar er blitt modernisert og tilpassa vår tid.

Søk gjerne opp «Wood architecture in Vorarlberg» på YouTube, så får du opp ein film som omhandlar dette.

Claudine Pachnicke frå Vorarlberger Architektur Institut var guiden vår på mandagen. Ho fortalte at i ein periode etter 2. verdskrig var det lite populært å byggje i tre. Det blei sett opp enkle trebygg for å skaffe tak over hovudet for flyktingar, og dette førte til negative assosiasjonar til nazitida. På 1960-talet kom ein ny generasjon arkitektar som «tok tilbake» tre som byggjemateriale.

Som mange andre distriktsregionar, har også Bregenzerwald hatt utfordringar med fråflytting. Dei har mellom anna brukt arkitektur for å motvirke trenden, og har brukt midlar på infrastruktur og bygningar for å ivareta og skape attraktive bygdesentrum. Kommunane har gjerne kjøpt opp fråflytta hus i sentrum, for å kunne styre utviklinga. Dei har bygd nye barnehagar, skular, allbrukshus og forretningsbygg. God kollektivtransport er vektlagt, og dei har hatt eit eige prosjekt der 7 anerkjente arkitektfirma har teikna kvart sitt busskur som er bygd i regionen (BUS:STOP).

I Bregenzerwald har dei innført eiga sertifisering der kommunane får poeng ut frå kor energieffektive dei er. Dei får frå 1 - 5 poeng, og konkurranseelementet er med på å stimulere til gode tiltak.

I regionen Vorarlberg (2590 km²/ 388 000 innbyggjarar) er 45 % av nytta energi fornybar, dei har 126 bioenergianlegg, 300 000 m² med termiske solkraftverk og 300 000 m² med PV-system (photovoltaic systems).

Arkitekturturisme og grupper som vår er blitt ei viktig næringsgrein for fleire i regionen.

Døme på gammalt gardshus med kombinasjon av spon/ trefliser og kledningsbord.

Nyre leilegheitsbygg som byggjer på den gamle byggjeskikken.

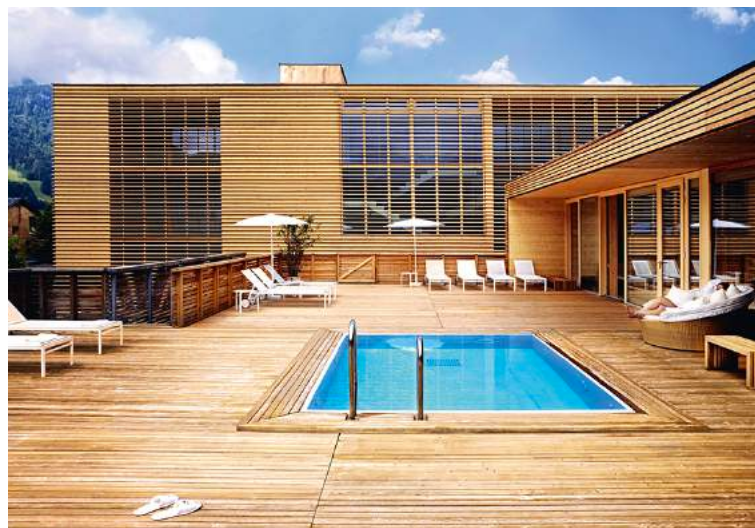

På stadnamnskilta til kommunane står det oppført kor mange poeng dei har i energiklassifiseringa.

Claudine Pachnicke, Vorarlberger
Architektur Institut:
Tel: +43 699 15116902
E-post: claudinepachnicke@yahoo.de
www.v-a-i.at

Gamal og ny del av Hotel Post, Bezau

Hotel Post Bezau

www.hotelpostbezau.com

Hotellet blir drive av Susanne Kaufmann, som er 5. generasjon drivar. Fleire arkitektar i Kaufmann-familien har vore involvert i utviklinga av hotellet. Kortreist tre er fokus, og det meste av innreiinga er designa spesielt for hotellet av arkitekt Oskar Leo Kaufmann og produsert av lokale handverkarar. Også i matlaginga er hotellet opptatt av lokale, naturlige og sesongbaserte produkt og råvarer. Mest mogleg av det dei brukar, hentar dei lokalt. Grønnsaker dyrkar dei sjølv. Dette er dyrare enn å hente produkt produsert i lågkostland, men dei har gjestar som er villige til å betale for dette.

Spaavdelinga er viktig for hotellet, og Susanne Kaufmann har også gjort forretning av eigen produksjon av kosmetikkprodukt som er produsert lokalt og blir seld i heile verda.

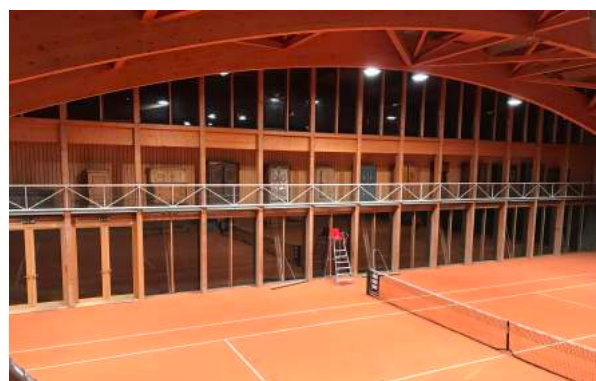
Hotellet har 75 tilsette, 20 av dei i spaavdelinga. Der er dei fleste lokale. På kjøkkenet er dei fleste frå Østerrike og Tyskland, på reinhald finnes mange nasjonalitetar og i resepsjon legg dei vekt på å ha østerrikere - helst lokale.

Hotellet har 58 rom. 75 % av gjestane kjem frå Sveits, og dei er opptatt av kvalitet og kor produkta på hotellet kjem frå.

Hotellet held ope heile året, med vinteren som den beste sesongen.

Bezau

Kommune i Bregenzerwald i Vorarlberg (Østerrike). Kommunen har om lag 2 000 innbyggjarar, korav 600 i sentrum som ligg 650 m.o.h. Som følgje av nærleik til skianlegg og vandrestiar er dette ein populær turistdestinasjon. Dei er og kjent for å bevare gamle hus på ein god måte.

Eigen tennisbane med solide tredragarar og utstilling av gamle skåp.

Hotell-effektar i tova ull.

Mayr-Melnhof Holz, Reuthe

www.mm-holz.com

Me fekk omvisning hos denne produsenten av tømmerkonstruksjonar. Dei produserer mellom anna limtreelement, bjelkar, dragarar, laminerte takelement og ulike spesialkomponentar. I tillegg produserer dei brikettar og pellets. Dei er ein av marknadsleiarane innan limtre, og ei drivkraft i vidare utvikling av tømmerindustrien.

Gruppa har hovudkontor i Leoben (Østerrike), og blei etablert i 1850. Dei har tre sagbruk som ligg i Leoben, Paskov (Tsjeckia) og Efimovski (Russland). Tømmer-foredlinga går føre seg i Gaishorn (Østerrike), Reuthe og Richen (Tyskland).

Kaufmann Bausysteme, Reuthe

www.kaufmannbausysteme.at

Dei driv primært med produksjon av modulbygg. Dei byggjer modular av massivtreelement, som dei set saman til større og mindre bygg. Me fekk presentert mange av prosjekta dei har bygd. Modulane blir bygd ferdige med inventar og klare for tilkopling av straum og VA på fabrikk, så montering på byggeplassen går veldig kjapt. Ofte kan bygget takast i bruk same kveld som det er montert. Dei nyttar normalt gran til limtre/konstruksjonar, og lerk til fasade/kledning.

Modulane kan tilpassast alle krav, med tanke på til dømes brann, lavenergi, etc. Kunden kan sjølv velge type kledning utanpå modulane, men dei foretrekker sjølvsagt tre. Dei byggjer 4 modular heilt ferdige per dag. Så langt har dei bygd 6 etasjar høgt utan betongskiller. Me såg ikkje sjølve produksjonen.

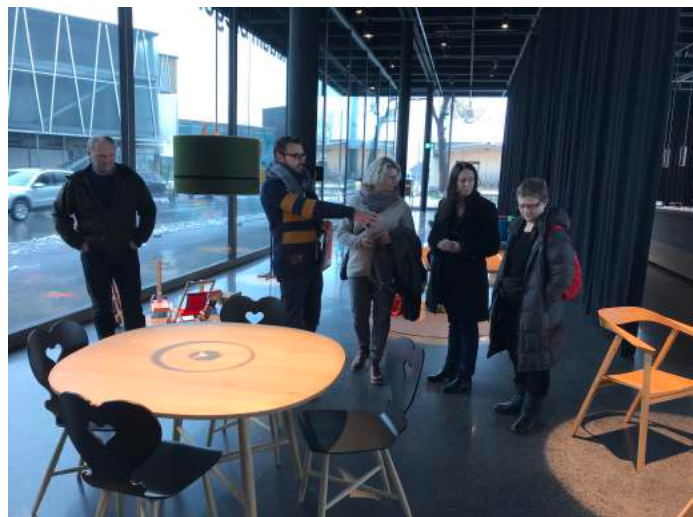
Werkraum Bregenzerwald, Andelsbuch www.werkraum.at

Omvisning og presentasjon ved dagleg leiar Thomas Geisler. Peter Zumthor har teikna bygget (2013). Bygget er ei samanslutning av meir enn 80 handverksbedrifter, der handverkskultur og produkt blir vist fram. Dei kombinerer tradisjonell kompetanse med ny teknologi. Bygget har store glassflater, og slik er utstillingane tilgjengelege «heile døgnet».

Samarbeid er essensielt for dette prosjektet. Til dømes er 30 av medlemene tømrrarar som konkurrerer om dei same jobbane, men dei ser verdien av å samarbeide. Regional identitet står sentralt.

1/3 av finansieringa kjem frå det offentlege, resten frå medlemsavgifter, inngangsbillettar og sponsorar.

Som eit pilotprosjekt driv dei no også skule (Werkraumschule) i samarbeid med ein handelsskule i området. I ei 5-årig utdanning (frå 13 år) kombinerer dei teori og fag, og elevane er innom ulike handverk.

Dyre produkt

Det blei kommentert av deltakarar at det var dyre produkt som var utstilt, og stilt spørsmål til kven som er målgruppe for desse produkta. Til dømes kostar stolane på bildet 312 Euro, og bordet i eik 2 895 Euro. Det må seiast at dette er designprodukt, og design kostar som kjent. I tillegg fortalte Claudine at det i denne regionen er tradisjon for å kjøpe kvalitet til heimen. Dei prioriterer skikkelege møblar og innreiing framfor til dømes klede. Kanskje har dei råd til 2 stolar i år, og kjøper 2 til neste år. Dei kjøper ting dei planlegg å ha lenge, og ikkje fleire ting enn dei treng. I 2019 kjem Ikea til regionen, og dei er spent på kva det vil ha å seie for utviklinga framover.

Haus Nening i Hittisau, sjå meir info neste side.

Eige skåp laga for oppbevaring av nasjonal-drakta. Eit så verdifullt plagg fortener skikkeleg oppbevaring. Rillane gir assosiasjonar til plissé-skjørtet, og stripa er og henta frå drakta. Setesdalsstakkane krev eit større skåp :)

Haus Nenning, Hittisau

Hermann Nenning er tømrrar, og har bygd sitt eige hus som han viste oss. I tillegg til delen han og familien bur i, har huset ein utleigedel og eit butikklokale som dei leiger ut. Arkitekt er Cukrowicz Nachbaur, og huset blei bygd 2002 - 2004.

Huset er i massivtre, og byggjer på tradisjonell byggjeskikk med ny vri. I staden for å bruke spon/ trefliser som kledning er det brukt liggande spaltekledning, men høgda er den same som dei tradisjonelle flisene som blir brukt (6 cm).

Tradisjonen tru er kledninga ubehandla. Huset er diffusjonsøpe/ pustar, men har dampsperre i papir. Isolasjon (cellulose) er blåst inn. Innvendige materialar er ubehandla «Silver Fir», eller sølvgran. Trea blir felt når dei har ein diameter på 80 cm, og det er viktig å sage riktig veg slik Nenning illustrerer på bildet. Treet jobbar då mindre. På golvet i huset kjente me tydeleg rillene frå treet/ årringane.

Inspirasjon for huset var mellom anna boka «Ein ny tradisjon» - gamle metodar og tradisjonar på nye måtar.

Oppvarming; stor vedovn og radiatorar med varme frå bioenergianlegg i sentrum av landsbyen.

Husa her har tradisjonelt ikkje terrassar, men i staden «utestue» der ein kan opne store vindauge.

Om ein likar stilen med berre ubehandla tre, er smak og behag. Men alle var samde om at det er gjort mykje godt handverk. Det var til dømes ingen lister i huset.

BUS:STOP, Krumbach

Arkitekter frå 7 ulike land har designa 7 ulike busshaldeplassar i Krumbach. Området er kjent for prisbelønt arkitektur, noko som også blir brukt for å auke attraktivitet for regionen, og mot-arbeide fråflytting. Med dette prosjektet ønskte kommunen å sette fokus på berekraftige løysingar, sameksistens mellom menneske og natur, tradisjon og modernitet, handverk og bygningskultur.

Haldeplassen me besøkte kombinerer busskur med ei lita tribune med utsikt til tennisbanen ved sidan av, og er teikna av dei Oslobaserte arkitektane Rintala Eggertsson. Same firma har teikna tre-hotell i Sverige: www.treehotel.se.

Setesdal Regionråd
Berekraftig og fornybar

Pfarrhaus, Krumbach

Kommunalt «allbrukshus» bygd i 2013. Arkitekter: Bernardo Bader, Bechter Zaffignani og Hermann Kaufmann. Som del av samfunnsutviklingsprosjekt blei tre arkitektkontor invitert til å lage eit «sentrumsprospekt». Eit funksjonelt og innbydande allbrukshus blei eitt av resultatene. Bygget har bibliotek, kjøkken, øvingsrom for musikantar og sal som kan brukast til tilstellingar og utstillingar.

Fokus på fornybare og økologiske materialar (massivtre), optimaliserte driftskostnader, energieffektivitet (passivhus). Også her er det ubehandla tre som gjeld, både inne og ute. Store vindusflater gjev god romkjensle.

Haus 2226, Lustenau

www.baumschlager-eberle.com

Me fekk omvisning og presentasjon av Dr. Peter Widerin som er ingeniør og har jobba med løysingane i bygget.

Dette kontorbygget har verken ventilasjonsanlegg, kjøling eller varmeanlegg. Her er det naturleg ventilasjon og oppvarming. Bygd i 2013, arkitektar var Baumschlager Eberle. Namnet kjem av at temperaturen inne alltid skal ligge mellom 22 og 26 grader.

Sola som skin inn vindauga er viktigaste varmekjelde. Tjukke veggjar med to lag murstein gjer at (sol)varme blir magasinert i veggane. Det er ikkje isolasjon eller plast i veggane. Elles bidrar menneske i bygget, elektrisk lys og overskuddsvarme frå elektronisk utstyr til varme. Vindauga er høge og smale, og utgjer 16 % av fasaden. Grunnen til at det ikkje er større vindusflater, er at ein vil minimere varmetap. Vindauga er sett på innsida, og dei tjukke veggane fungerer som solskjerming. Luft og temperatur blir kontinuerlig målt, og ved behov blir luker i vindauga automatisk opna.

Plassering av vindauga er også gjort med tanke på å nytte dagslyset best mogleg, og dei går heilt opp i taket.

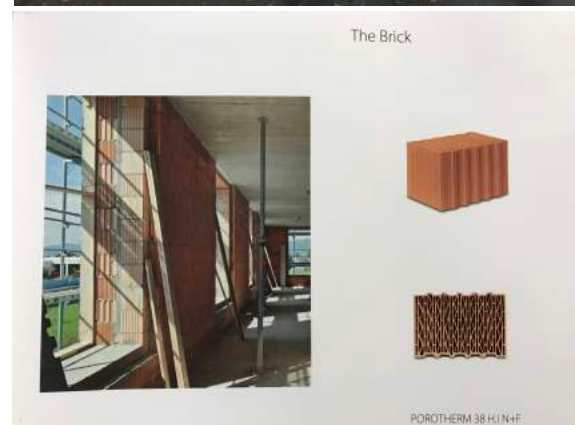
Det var vond akustikk i den etasjen me besøkte. Denne var ikkje innreia, og Widerin seier at det hjelper mykje berre å møblere og få inn folk, og at ein også kan gjere tiltak med tekstilar og anna.

Det er lov å røyke i bygget, så eventuelle målingar med dårlig luftkvalitet har truleg si forklaring der ...

Same prinsipp og metodar kan nyttast for massivtrehus, men varme trengjer ikkje like godt inn i tre, så magasinering av varme blir ikkje like bra.

Setesdal Regionråd
Berekraftig og fornybar

Dr. Peter Widerin, ingeniør
Tel: +43 676 43 22 0 88
E-post: contact@widerin.com

Life Cycle Tower One, Dornbirn

www.creebyrhomborg.com

Me fekk omvisning og presentasjon av Dipl. Ing. Arch. Leonie Neff. Bygget blei bygd i 2011 - 2012, og arkitekt var Hermann Kaufmann.

Bygget blir omtalt som «prototypen» på høghus i tre, og var første 8-etasjers trebygning som blei bygd i Østerrike. Bygget held passivhusstandard. Cree by Rhomborg har utvikla ei patentert løysing der dei kombinerer tre med dekke i betong. Med denne metoden kan dei no byggje trebygningar med 30 etasjar, 100 meter høge.

I tillegg til å vere kontorbygg, er dette eit «showroom» kor publikum kan sjå løysingane og få orientering om berekraftige løysingar for bygging.

Bygginga av sjølve konstruksjonen er om lag 5-10 % dyrare enn ved bruk av betong eller stål, rundt 250 Euro per m². Då kjem fasadar, golv og interiør i tillegg. Her har dei valt å kle fasaden med aluminium. Totalkostnad for dette bygget var om lag 1 900 Euro per m², men dette var eit pilotprosjekt og ein kan ny byggje rimelegare. I eit lenger perspektiv sparar ein inn kostnader gjennom smarte løysingar. Til dømes sparar dei inntil 70 % av energi til lys ved å ha sensorar som sørgar for at lyset blir automatisk justert etter behov.

Element og modular blir prefabrikert, så bygginga på byggeplassen går veldig kjapt.

Bygging med «Cree-metoden» (hybrid) vs. konvensjonell bygging med betong.

Dip. Ing. Arch. Leonie Neff
Tel: +43 5574 403 3193
leonie.neff@creebyrhomborg.com

Wellnesshotel Rovanada Superior, Vals (Graubünden, Sveits) www.rovanada.ch

Hotellet fokuserer på bruk av tre, og er opptatt av berekraft mellom anna ved å servere økologisk, heimelaga og lokal mat. Hotellet har 45 rom og 3 restaurantar. Ny fløy med rom i massivtre er bygd i modular, ref. Metode hos Kaufmann Bausysteme.

Det dyraste romet kostar 180 CHF inkl. frukost. 80 % av gjestane er sveitsiske, og ein del kjem frå Italia og Frankrike. Vinter er høgsesong, men skianlegget (som går opp til 3000 m.o.h.) opnar ikkje før i slutten av desember.

Her er også spaavdeling og basseng med utsikt opp i fjella. Vertsparet har ikkje brukt arkitektar, men planlagt hotellet sjølv.

Vals

Vals er ein kommune som ligg i distriktet Surselva i kantonen Graubünden. Kommunen har om lag 1050 innbyggjarar og ligg 1250 m.o.h. Fjellbygda er blitt verdskjent etter bygginga av kurbadet Therme Vals teikna av arkitekt Peter Zumthor.

Zumthor sine hytter i Leis

www.zumthorferienhaeuser.ch

4 kilometer opp frå Vals, ligg Leis (1525 m.o.h.) der Peter Zumthor har bygd hytte til seg sjølv og fleire andre. Dei første hyttene blei bygd i 2008 - 2009.

Dei nye hyttene byggjer på gamle tradisjonar, og i Leis såg me og døme på gamle hytter som er bygd om og fornya.

Nokre av dei nye hyttene blir leigd ut for 3 500 CHF - 4 800 CHF per veke (= ca NOK 30 000 -41 000) . I høgsesong leiger dei kun ut på vekebasis, i mellomsesong kan ein leige for langhelg (3 døgn) for 2050 CHF.

Kurbadet Therme, Vals

www.7132.com

Kurbadet blir omtalt som eit internasjonalt anerkjent mesterverk teikna av Peter Zumthor. Bygget er laga av 60 000 plater av kvartsitt frå området, og bygd over dei einaste termiske kjeldene i Graubünden. Badet blei opna i 1996.

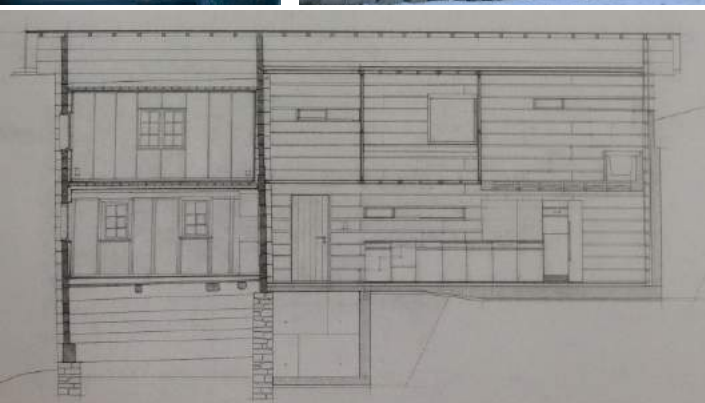
Sjølv er Zumthor skeptisk til utviklinga som seinare har vore rundt kurbadet. Han ønskte sjølv å kjøpe komplekset, men i 2012 bestemte kommunen seg for å selge til ein anna eigedomsutviklar, slik at hotellet kunne byggast om. Zumthor meiner kurbadet har mista sin sosiale karakter, og påstår at turismen til området har minka med 60 % dei siste åra.

Noverande eigarar av Therme har planer om å byggje verdas høgaste hotell i vesle Vals. Planen er å ferdigstille eit minimalistisk høghus på 381 meter med glassfasadar i 2019. Også dette er eit omdiskutert prosjekt. Hovudarkitekt er Thom Mayne.

Det var ikkje lov å ta bilder inne på kurbadet, så me har lånt bilder frå www.7132.com.

Gugalun Haus, Versam

Tilbygg og renovering av gammalt gardshus. Teikna av Peter Zumthor, utført i perioden 1990 - 1994. Prosjektet blir trekt fram som eit godt døme på korleis ein kan byggje nytt og samstundes ta omsyn til tradisjonane. Det originale bygget er frå 1709.

Shelter for Roman Ruins, Chur

Museum der gamle utgravingar/ ruiner er bygd inne. Teikna av Peter Zumthor, bygd i 1985 - 1986. Veggane følgjer dei gamle veggane frå ruinene. «Spilekledninga» er open inn i bygget.

Me var på overtid, og hadde ikkje tid til å hente nøkkel for å sjå bygget frå innsida.

Hotel Motel One, Zürich

www.motel-one.com

Siste natta hadde me i Zürich, som kallar seg verdas øko-hovudstad. Motel One er ein kjede med 60 hotell som satsar i budsjettsegmentet, men også vektlegg kvalitet og design.

Tobias Luthe, The MonViso Institute

www.monviso-institute.org / www.tobiasluthe.de

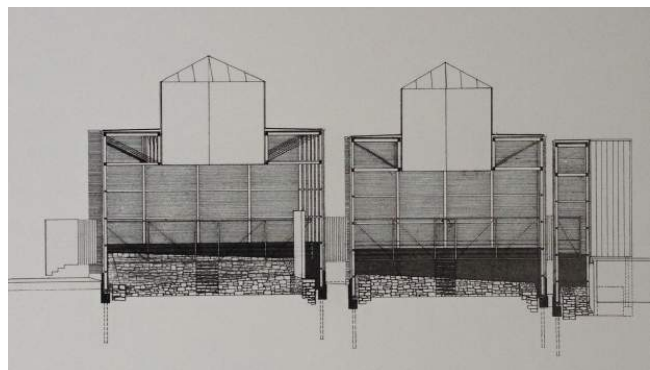
Me hadde håpa å få til eit foredrag med Tobias Luthe, som er professor i berekraftig vitskap. Han var imidlertid på konferanse i Mexico, og kom rett til middag med oss siste kvelden vår i Zürich. Han har jobba mykje med både design, reiseliv og anna. Meir informasjon finnes på nettsidene som er referert over, og ein presentasjon frå Tobias er delt i facebookgruppa for prosjektet.

ETH Hönggerberg, Institutt for Teknologi i Arkitektur, Zürich

www.dfab.arch.ethz.ch

Her fekk me omvisning med Petrus Aejmelaes-Lindström som er PhD-forskar innan arkitektur og digital fabrikasjon. Han presenterte pågåande forskningsprosjekt, og me fekk mellom anna sjå det 2 300 m2 store tretaket som er montert av robotar.

apetrus@arch.ethz.ch / tel +41 79 393 74 87

DELTAKARLISTE

Aadne Gunnar Sollid	Aust-Agder fylkeskommune, kulturminnevern	Froland
Arne Holskog	Helle Camping/ Via Ferrata Straumfjell	Helle
Asbjørn Nicolai Solfjeld	Solfjeld Tre & Tradisjon AS	Tvedestrand
Egil Brottveit	KVS Bygland, byggfag	Bygland
Eivind Dalseg	Aust-Agder fylkeskommune, kulturminnevern	Bygland
Ellen-Marie Sanden	Grunneigar, hyttefelt	Rysstad
Erick T. Allende	THA Arkitekter AS, fagleg ansvarleg for prosjektet	Hornnes
Geir Skjevrak	Bygland Varmesentral AS	Bygland
Helge Hoslemo	Bykle Bygg AS	Bykle
Ingvild Hovden	Prosjektkoordinator (Setesdal regionråd)	Hovden
Knut Erik Paulsen	Knut Erik Paulsen (bygging og restaurering)	Valle
Knut H. Rysstad	Rysstad Laftebygg AS og Modellverkstad	Rysstad
Ola Birger Trydal	Bykle Bygg AS	Trydal
Olav Morten Heggland	Byggjesakshandsamar Evje & Hornnes/ grunneigar	Heggland
Olav Straume	Straume Handlaft AS	Straume
Ragnhild Bjåen	Bjåen Fjellstove	Bjåen
Roar Flatland	Innovasjon Norge, Agder	Grimstad
Thor Daniel Aas	Aas Laft & Bygg/ Engesland Massivtre AS	Engesland
Vidar Frøysnes	Grunneigar	Bygland
Ålaug Margrethe Rosseland	Grunneigar/ sivilarkitekt	Rosseland
Åse Ingebjørg Flatland	Rysstad Laftebygg AS	Løyland

Meir informasjon om prosjektet:

www.setesdal.no - gå inn på «Prosjekt»
www.facebook.com/groups/berekraftigbyggeri

Kontaktpersonar:

Koordinator Ingvild Hovden, post@hovdenkontoret.no
 Arkitekt Erick T. Allende, erick@tha-arkitekter.no

Foto i rapporten: Erick T. Allende og Ingvild Hovden (samt nokre illustrasjonsfoto frå verksemdar)

Evaluering av turen

13 deltakarar har levert inn evalueringsskjema.

Gi poeng frå 1 - 6 der 1 er svært dårlig og 6 er svært bra:

	Snitt poeng
1. Informasjon før turen	5,7
2. Praktisk gjennomføring og organisering	5,9
3. Overnatting Hotel Post Bezau	5,5
4. Overnatting Wellnesshotell Rovana	5,4
5. Overnatting Mote One Zürich	5,2
6. Mat på turen	4,8
7. Program med Vorarlberger Arch. Inst måndag	4,8
8. Program tirsdag (Vals, Leis, Versam, Chur)	5,7
9. Besøk hos ETH onsdag	5,5

Go folelse

Me tillet oss å ta med denne, frå evalueringa til ein av deltakarane :)

10. Var turen verd å bruke tid og pengar på? Ja: 13 Nei: 0

11. Kva på turen var mest interessant for deg?

- Bruken av tre. Sjå hus og arkitektur undervegs på turen.
- Diskusjonane rundt faget.
- Det me fekk sjå og oppleve tirsdagen (Vals/ Leis/ Versam).
- Bedriftsbesøk Mayr-Melnhof og Kaufmann.
- Kombinasjonen av ny teknikk og forankring i lokale tradisjonar. Viktige element inn i «det grønne skiftet».
- Stort sett alt. Veldig god variasjon.
- Zumthor/ Leis.
- Haus 2226, spaserturen i Vals og besøk ETH.
- Alt.
- Måten ting blir gjort.
- Tirsdagen der me fekk sjå levestad og gamal arkitektur.
- Kaufmann Bausysteme, ETH og Leis.
- Werkraum/ handverkssenter, bevisst bruk av arkitektur i samfunnsutviklinga, heilskapen i Vals.

12. Sakna du noko på turen?

- Meir besøk på t.d. fabrikk som lagar massivtre og trekonstruksjonar.
- Moko meir om massivtre.
- Kanskje noko meir om reiseliv, og kva som gjer at dei velger grønne bygg.
- Litt meir om kva og korleis marknaden tenkjer, og differensiering av målgruppa.
- Tid til drøfting omkring prinsipp for val av løysingar.
- Litt meir om hyttene i Leis og Versam.
- Det var litt for tett program måndagen.
- Informasjon om byggeteknikken til dei gamle høyløene, kvifor dei blei slik.
- Kanskje noko meir tid til fri vandring.
- Fabrikproduksjon for småbygg.

13. Såg du noko som me bør lære av og følgje opp i Setesdal?

- Dette med lokal byggjeskikk. Bør legge betre til rette for dette her heime, ikkje motsett slik ein opplever i ein del reguleringsplanar.
- Me må sjå moglegheiter.
- Det meste handlar vel om frå ord til handling. Konkrete tiltak og snakke saman.
- Byggetradisjonar og byggeskikk er eksempel til etterfølgelse. Ny bebyggelse som følgjer og bygger opp omkring det tradisjonelle.
- Samarbeidet mellom handverksbedriftene. Kanskje ein felles «utstillingsarena».
- Tradisjonskulturen.
- Tilpassing av bygg til terreng.
- Sjå heilskapen.
- Ja, mykje. Det viktigaste er å ta vare på tradisjonane, for det er det me vil ha.
- Tradisjon - heilskap - kulturlandskap.
- Tenke tanken om ein felles visningsstad for lokalt handverk, og ta vare på teknikkar som er i ferd med å forsvinne. Handverkarane sitt eige hus, der ein løftar kvarandre sjølv om ein er konkurrentar.
- Det at dei bruka arkitektur bevisst i samfunns- og stadutvikling. Mellom anna fokus på attraktive sentrum for å motarbeide fråflytting.
- Er me litt lite stolte av kva me eigentleg har i Setesdal? Eller litt «beskjedne»? Me bør vere meir medvitne på dette, og formidle tydeleg kva kvalitetar og tradisjonar det me leverer byggjer på.
- Imponerende kor fint dei nye hyttene i Leis glei naturleg inn saman med dei gamle bygga i den vesle grenda. Noko å lære av!

14. Turen alt i alt - kva terningkast vil du gi?

Snitt 5,7

Rådmannsgruppa - Setesdal

Setesdalsamarbeid

Bykle, Valle, Bygland,
Evje og Hornnes

E-post:

Vår ref.:
2017/110-2

Sakshandsamar:
Signe Sollien Haugå

Dato
26.10.2017

REFERAT - RÅDMANNSMØTE SETESDAL , 25.OKT 2017

Dato: 25. okt. – Stad: Kommunehuset i Bygland

Til stade: Tallak Hoslemo, Sten-Albert Reisænen, Jens-Arild Johannessen, Aasmund Lauvdal, Aud-Sunniva Fuhr og Signe Sollien Haugå.

Setesdal IKT – styremøte

Eigen protokoll.

Rådmannsmøta - referat:

Det blir innført referat frå rådmannsmøta.

Referatet blir lagt fram som referatsak i styremøta i Regionrådet.

Ein vidarefører praksis med innmelding av saker og framlegging frå den som melder inn saka.

Status ungdomsråd

Bygland har vedtak om oppretting, Evje Hornnes har reglement, Valle kommunestyre handsamer vedtekter i dag, Bykle har gjort vedtak.

Det blir oppstart-samling i november.

Leiarutvikling

Tidlegare ønskje om tiltak innarbeidd i Kompetansestrategi Setesdal, om felles leiarutvikling på tenesteleiarnivå, ser ein no blir dekkja opp gjennom kommunane sin oppfølging individuelt/internt. Kvar kommune jobbar vidare med intern leiarutvikling. Ein går ikkje vidare på tilbod / opplegg frå UiA. Det kan vere aktuelt å sjå på opplegg for å ta vare på leiaremnar i fellesskap. Kvar kommune kartlegg kandidatar - ein samlar desse ev til ei samling med rådmennene for ei samtale om kva som motiverer for vidareutvikling. Sten distribuerer opplegg for leiarutviklinga i Iveland.

NAV – vegen vidare

Ein er uroleg for utviklinga av NAV-kontora i distriktet.

Rådmannsgruppa finn at ein vil vente på avklaring av statlege ressursar og føringar før ein ser på organiseringa lokalt/regionalt på nytt.

Husleigesatsar

Husleigesatsane blir regulert; ny sats; 850,- kr /m² – blir gjeldande frå 1.1. 2018. I tillegg kjem godtgjering for straum/vask m.m. Satsane står fast i 2 år. Ny vurdering – hausten 2019.

LMT Setesdal

Det vart gjensidig orientert om status i saka.

Lønsforhandlingar, status, utveksling

Gjensidig orientering om framdrift og resultat mellom kommunane.

Eigedomsskatt

Skattegrunnlag frå sentralskattekontor for 2015-2017 – gjennomgang.

Melding frå sentralskattekontoret er venta i veke 44.

Revisjon Vassdragskonsesjon – vilkår

Utkast til felles saksutgreiing / underlag – Bygland og Valle har laga sak til politisk handsaming.

Busetting av flyktningar

Signal om at framtidig busetting ikkje skal omfatte kommunar under 5000 innbyggjarar kan få monaleg negativ effekt i høve investeringar og oppbygd apparat / tenester i småkommunane.

Regionplan Agder 2030

Tallak og Signe orienterte om møte.

K14 – møte

Rådmenn /administrasjonen blir invitert til møtet 18..des.

FOUol - samskaping UiA - Regionale forskingsfond mv

Ein utsett møte til etter nyttår.

Neste møte: november-møtet blir vurdert utsett til desember.

Ref.

Signe Sollien Haugå

Tallak Hoslemo; Aud-Sunniva
Fuhr; Aasmund Lauvdal, Jens-Arild
Johannessen, Sten-Albert Reisænen

Setesdalsamarbeid

Bykle, Valle, Bygland,
Evje og Hornnes

Vår ref.:

2017/110-3

Sakshandsamar:

Signe Sollien Haugå
ssh@setesdal.no

Dato

30.11.2017

RÅDMANNSMØTE 8.NOVEMBER 2017 - REFERAT

Stad: Evje og Hornnes kommune

Til stades: Tallak Hoslemo, Aasmund Lauvdal, Jens Arild Johannessen, Aud-Sunniva Fuhr og
Signe Sollien Haugå.

Valkomite – interkommunale samarbeid:

SMG

- Status-utsjekk ev val via Jens Arild.

Brann

- Dag Haugland – attval
- Bygland finn nytt styremedlem

Prakisplassar helsesøster

- Rådmannsgruppa er positive til prakisplassar for helsesøsterstudentar i Bykle, Valle og Evje Hornnes.

Utkast til rapport – interkommunale samarbeid

Utkast blir sendt til leiargruppa i kommunane for innspel/kommentar i løpet av ei veke.

Tallak går igjennom rapporten i styremøte i november.

Forslag til vedtak:

- Styret tek saka til etterretning.

LMT – revisjon av avtale

Utkast til revidert avtale blir distribuert for politisk handsaming i kommunane i desember.

Ref.

Signe Sollien Haugå

PS 103/17 Delegerte saker

PS 104/17 Drøfting/orienteringssaker

PS 105/17 Orientering ymse repr / utval

PS 106/17 Førespurnader

SAKSFRAMLEGG

Setesdalsamarbeid

Bykle, Valle, Bygland,
Evje og Hornnes

Saksmappenr.: 2016/62-4	Sakshandsamar: 223	Arkiv: 08.12.2017
Saksnummer:	Dato:	Utval

Søknad om støtte til landsskytterstemne - Evje

Tilråding:

Styret løyver kr. 100.000 til arrangøren av landsskytterstemnet i 2018. Støtta blir føreslege løvyd gjennom omdisponering av løyving til tv-produksjon som ikkje vart , ref. PS 60/17 – frå fond 55699931.

Styret vil ta stilling til løyving for påfølgjande år i samband med budsjettet 2019 og 2020. Til søknaden for 2019 vil det vere ønskjeleg å få utdjupa korsleis profilering og markandsføring kan føregå i samarbeid med Visit Setedal.

Saksutgreiing:

- Bakgrunn for saka**
Arrangørane av landsskyttarstemnet 2019 har søkt om støtte til førebuing av arrangement med investeringar i tilrettelegging av anlegg. Dagleg leiar har hatt møte med leiar Leif Fjeringstad i høve søknaden og lova å ta dette inn som del av budsjettframlegget for 2018. Ved forgløyming kom dette ikkje med i budsjettframlegget – ein legg difor saka fram som einskildsak.
- Saksopplysningar**
Av søknaden framgår planer om investering i tilrettelegging av anlegg estimert til 2.354 millionar. Plan for finansering framgår og av søknaden - der dei har søkt Evje Hornnes kommune/Regionrådet om årleg løyving i 3 år og tilsaman kr. 600.000,-
Evje Hornnes kommune har innarbeidd løyving på kr. 100.000,- i 2018 i sitt budsjettframlegg.
- Vurderingar**
Dagleg leiar ser arrangementet som verdfullt både i høve marknadsføring av Evje i Setesdal og i høve ringverknader for næringslivet som følgjer av at så mange gjester området over fleire dagar. Ein legg og til grunn at det blir etablert eit samarbeid med Visit Setesdal i høve marknadsføring og profilering – og ein har og føreslege å sjå om arrangementet kan inngå i profileringa av berekraftig reisemål og sertifiserast i høve dette- dersom arrangøren finn det av interesse.

Dagleg leiar tilrår at styret løyver kr. 100.000 for 2018.

Valle, den 08.12.2017

Signe Sollien Haugå
dagleg leiar

Vedlegg:

Landsskytterstevnet 2019
Postboks 36
4733 EVJE

Setesdalsamarbeid

Bykle, Valle, Bygland,
Evje og Hornnes

Vår ref.: 2016/62-3
Sakshandsamar:
Signe Sollien Haugå
ssh@setesdal.no

Dato
31.10.2016

SAR PÅ SØKNAD LANDSSKYTTERSTEVNET 2019

Viser til søknad av 25.05.16, der det er søkt om kr. 200 000,- i 2017, 2018 og 2019 frå Evje og Hornnes kommune / Setesdal regionråd.

Tilskotet vert handsama i budsjettsaka, men i framlegget frå dagleg leiar vil det bli lagt inn kr. 100 000,- per år frå Setesdal Regionråd.

Endeleg vedtak vil bli sendt.

Dette til orientering.

Med helsing
Setesdal Regionråd

Signe Sollien Haugå
dagleg leiar

Dokumentet er godkjent elektronisk og vert sendt utan signatur.

Kopi:
Evje og Hornnes kommune

Landsskytterstevnet 2019

Postboks 36

4733 EVJE

Hornnes, 25. mai 2016

Aust-Agder Fylkeskommune
Vest-Agder Fylkeskommune
Evje og Hornnes kommune
Grimstad kommune
Vennesla kommune
Songdalen kommune

SØKNAD OM FYLKESKOMMUNALE OG KOMMUNALE MIDLER TIL LANDSSKYTTERSTEVNET I 2019 PÅ EVJEMOEN

Landsskytterstevnet ble arrangert på Evje i 1999 og 2009. Dette var to arrangement som vi mener var svært vellykkede. Med denne bakgrunn har skytterlagene Evje og Hornnes, Greipstad, Imenes, og Vennesla søkt om å få arrangere Landsskytterstevnet for 2019. Under skyttertinget på Lesja i august 2015 ble lagene tildelt arrangementet.

Arrangementet trekker til seg et stort antall tilreisende (ca 15 - 20000). Ut fra erfaring fra 1999 og 2009 vil en stor del av de tilreisende bosette seg langs kysten.

Selv om vi som arrangør vil bruke mye av de samme områder, arealer og fasiliteter som i 2009, vil vi legge stor vekt på at stevnet i 2019 skal bli et nytt og enda bedre stevne. Dette vil imidlertid kreve betydelige ressurser, både økonomisk og i form av dugnadsinnsats. Vi har en foreløpig kostnadsoversikt for faste varige installasjoner som ser ut som følger:

Kostnadsart	Kostnad
Bygningsarbeider standplasser	418.000,-
Utvidelse av parkeringsarealer/asfaltering	1.365.000,-
Anleggsarbeid feltarenaer	100.000,-
Tele- og datatekniske installasjoner	303.000,-
Tribunearbeider	50.000,-
Diverse	218.000,-
Sum	2.354.000,-

Skytterlagene Evje og Hornnes, Vennesla, Imenes og Greipstad søker stevnet med overbevisning om å ha de ressurser som skal til for å gjennomføre et vellykket arrangement. Økonomisk vil det imidlertid bli krevende, spesielt i forkant av stevnet. Vi tillater oss herved å søke om følgende støtte:

Støttespiller	Støtte 2017	Støtte 2018	Støtte 2019	Støtte totalt
Aust-Agder Fylkeskommune	100.000,-	100.000,-	100.000,-	300.000,-
Vest-Agder Fylkeskommune	100.000,-	100.000,-	100.000,-	300.000,-
Evje og Hornnes kommune/Setesdal Regionråd	200.000,-	200.000,-	200.000,-	600.000,-
Grimstad kommune	30.000,-	30.000,-	40.000,-	100.000,-
Vennesla kommune	30.000,-	30.000,-	40.000,-	100.000,-
Songdalen kommune	30.000,-	30.000,-	40.000,-	100.000,-
Sum	490.000,-	490.000,-	520.000,-	1.500.000,-

I tillegg til overstående søker vi om støtte fra Evje og Hornnes kommune til følgende:

- Skyttertingsmiddag for ca 180 deltakere.
- Vedlikehold av veger i stevneområdet under stevnet.

En tar forbehold om at en kan komme tilbake med justert søknad i 2019 dersom den økonomiske situasjon skulle tilsi det.

Med vennlig hilsen

Leif Fjerdingsstad
Leder hovedkomite LS 2019

Landsskytterstevnet 2019
Postboks 36
4733 EVJE

Vår ref.:

Saksbehandler:

Dato

2016/397 -9

Anne Sofie Hornnes
anne.sofie.hornnes@e-h.kommune.no

12.10.2016

SVAR PÅ SØKNAD OM FYLKESKOMMUNALE OG KOMMUNALE MIDLER TIL LANDSSKYTTERSTEVNET 2019

Det vises til søknad av 25.05.2016, der det er søkt om kr 200 000,- i 17, 18 og 19 fra Evje og Hornnes kommune/Setesdal regionråd.

Tilskuddet blir behandlet i budsjettsaken, men i forslaget fra rådmannen vil det bli lagt inn kr 100 000,- per år fra Evje og Hornnes kommune.

Dette til orientering.

Med hilsen
Evje og Hornnes kommune

Anne Sofie Hornnes
økonomisjef

Kopi til:
Setesdal Regionråd

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrift.

SAKSFRAMLEGG

Setesdalsamarbeid

Bykle, Valle, Bygland,
Eyje og Hornnes

Saksmappenr.: | Sakshandsamar: | Arkiv:
2017/86-7

07.12.2017

Saksnummer: | Dato: | Utval

Høyringsuttale - framlegg til endringar i Vassføresegna i høve Vassdirektivet og lovverket

Tilråding:

Setesdal regionråd stør ikkje dei føreslegne endringane i naturmangfaldslov og vassføresegna som er til høyring.

Regionrådet tilrår at vassforvaltingsplanane bør handsamast som regionale planar etter plan- og bygningslova, eller at fylkeskommunen bør ha den formella rolle i vassforvaltingsarbeidet og i framtida.

Regional plan etter plan og bygningslova er eit godt verktøy for å fremme sektorovergrepande og heilskapleg vassforvalting, og for å nå måla om godt vassmiljø.

Organiseringa som er i dag er viktig for å sikre god politisk forankring i kommunane, engasjere lokalsamfunna og aktiv involvering av ulike interessentar/parter knytt til vassressursane.

Det regionale nivå som fylkeskommunane representerer bør framleis ha plan- og prosessansvar for dei regionale vannforvaltingsplanane med tiltaksprogram fordi fylkeskommunen har ein omfattande rolle som regionale samordnar og samfunnsutviklar.

Omfattande endringar i vannforskrifta må ev gjerast på grunnlag av evaluering av prosess og måloppnåing knytt til vannforvaltingsplanar, tiltaksplaner.

Styret syner elles vurderingane i saksframlegget, til høyringsuttale frå Aust-Agder fylkeskommune frå Bykle kommune og Valle kommune og sluttar seg til desse.

Saksutgreiing:

1. Bakgrunn for saka

Styret i Regionrådet fekk orientering om Vassregionarbeidet frå Aust-Agder fylkeskommune i møte 22. nov 2017. Orienteringa omhandla særleg framlegg til endringar i vassføresegna som utdjupar tilhøve nedfelt i det såkalla Vassdirektivet (vedteke i 2006), som er Noreg si oppfølging av EU sitt rammedirektiv for vatn. Styret bad om at det vart utarbeidd eigen høyringsuttale frå Regionrådet – og oppmoda kommunane tilsvarende til å gi uttale og slutte seg til Fylkeskommunen sin uttale.

2. Saksopplysningar

Noreg slutta seg til EU sitt rammedirektiv for vatn gjennom «forskrift om rammer for vassforvaltning som trådde i kraft i 2007. Føremålet med denne er å «gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre ei berekraftig bruk av vassførekomstane». Forskrifta skal også sikre at det vert utarbeida regionale vassforvaltingsplanar med sikte på å fastsette og føreslå tiltak for å nå miljømåla.

Vassforvaltingsplanane vert utarbeidd som regionale planar etter plan – og bygningslova og vassforskrifta. Arbeidet følgjer ikkje kommune- eller fylkesgrenser, men nedbørsfelt. Arbeide skal føregå heilskapleg på tvers av sektoransvar og geografiske grenser i eit langsiktig perspektiv. Miljømåla skal godkjennast av nasjonale myndigheiter.

Høyringsnotat vedrørande forslag til endringar i naturmangfaldlova og vassføresegna frå Klima- og miljødepartementet og Olje og energidepartementet følgjer her:

https://www.regjeringen.no/contentassets/f1ee352f3a0b4b9bb08bf0ade45c1378/horingsnotat_for_slag_til_endringer_i_naturmangfoldloven_og_vannforskriften_171005.pdf

I høyringsnotatet vert det sagt at det på bakgrunn av erfaringar med arbeidet av gjeldande forvaltingsplanar, og fordi desse i framtida berre skal revurderast og oppdaterast, så vil departementa gjere endringar i vannforskrifta og naturmangfaldslova. Endringane går m.a.ut på at;

- Fylkeskommunen skal ikkje lenger ha noko formell rolle i vassforvaltning
- Fylkesmennene skal koordinere det førebuande regionale arbeidet og Miljødirektoratet skal i samråd med andre direktorat syte for høyring og utarbeiding av dei regionale oppdaterte vassforvaltingsplanane.
- Vassforvaltingsplanane skal ikkje lenger vere regionale planar etter plan og bygningslova, men heimlast i naturmangfaldslova.

Det er tre grunnar til at desse endringane er føreslege:

- Meir effektive prosessar
- Meir kostnadseffektivt.
- Bedre samsvar med vassdirektivet.

Noreg er delt inn i 18 vassregionar. Agder vassregion omfattar både Agderfylka og deler av Rogaland og Telemark. Det er Vest Agder fylkeskommune som er vassregionmyndigheit i Agder. Agder omfattar 7 vassområde: Sira-Kvina, Lygna, Mandal- Audna, Otra, Tovdal, Nidelva og Gjerstad –Vegår.

Regional plan for vassforvaltning i vassregion Agder 2016 – 2021 vart vedteke 2.5.2015 av fylkestinga. Planen vart stadfesta i brev av 4.7.2016 frå Klima og miljødepartementet men med store endringar. Miljømål som kan medføre krafttap var t.d. endra. Endringane vart slik ein oppfatar det ikkje drøfta med Fylkeskommunane på førehand. Planen skal reviderast kvart 6. år.

Regionråda oppnemner representantar til Vassområdestyra – som skal sikre forankring og tovegs kommunikasjon relatert til tematikken.

3. Vurderingar

4. 108/17

5. 14.12.2017

6. Setesdal Regionråd - Styre

7.

Arbeidet med vassforvaltingsplanar skal etter ev. endringar flyttast frå Fylkeskommunen til Fylkesmannen og heimlast i Naturmangfaldslova i staden for, slik som no, i plan og bygningslova. Ein tilrår at ein går inn for at arbeidet med vassforvaltning framleis er heimla i plan- og bygningslova og styrt av Fylkeskommunen, med politisk forankring, framfor at det vert heimla i naturmangfaldslova og at arbeidet vert styrt av Fylkesmannen.

Høyringsnotatet seier at etter endring av Plan – og bygningslova i 2016, er det no berre vassforvaltingsplanar av regionale planar som krev sentral godkjenning. Departementet meiner dette vil underbygge at vassforvaltingsplanar krev større grad av nasjonal heilskapstenking. Dei viser også til at forsyningssikkerheit for elektrisk kraft er eit nasjonal ansvar, og at vassforvaltingsplanane utgjør Noreg si oppfølging av eit EU direktiv og at dette også er eit nasjonalt ansvar.

For kommunane er planprosessane og høve til å framføre viktige lokale omsyn og medverke til framlegg som minimerar miljømessige skadeverknader i vassdraget som er sterkt påverka av vassdrageregulering særskild viktig. Dette heng svært mykje saman med arbeidet med revisjon av konsesjonsvilkår, som går på å finne løysingar som gjev betre miljøtilhøve lokalt, utan tap av fornybar energi.

Fylkeskommunen har ved gjennomføring av regionalplanarbeidet involvert mange aktørar i planarbeidet som t.d bedrifter, interessentar og frivillige organisasjonar. Kommunane har vore involvert gjennom regionråda, totalt seks.

Departementet meiner vidare at etter endringane i plan og bygningslova i 2016 er det ikkje andre regionplanar, enn vassforvaltningsplanane som framleis skal godkjennast nasjonalt. Vassforvaltningsplanane krev i større grad nasjonalt overblikk enn andre regionale planar. Vidare syner departementet til at forsyning av strøm er eit nasjonalt ansvar. Naturmangfaldlova legg ikkje til rette for involvering av lokalsamfunn og interessegrupper i demokratiske prosessar slik plan og bygningslova gjer. Ein er kritisk til om effektivisering av planprosessar gjennom å utelate lokal medverknad. Ein er og uroleg for om oppgaveplasseringa kan ha innverknad på vilkårsrevisjonen i sær i sterkt modifiserte vassdrag som Otra er , med dei endringane ein legg opp til.

Regionalplan for vassforvaltning kan verte eit nyttig verkemiddel i arbeidet med framtidige vilkårsrevisjonar i regulerte vassdrag og ein god planprosess kan medverke til at ein held miljøfokus og ulike interesser fram samla og med god politisk forankring. Endringane som er føreslegne vi føre til vesentleg dårlegare forankring i dei røde lokalsamfunn. Dei demokratiske prosessane som kommune og fylkeskommunar er vande med å arbeide etter i høve plan – og bygningslova, vert borte.

Ein er tilsvarende kritisk til kva lovverk og omsyn vil gå føre dersom det er motstrid mellom ønskelege miljøtiltak og vilkårsrevisjonar for regulantantar dersom avveginga vil føregå i direktorat/departement.

Grunnlaget for å vurdere nye grep er tufta på særskild kort periode for røynslar med dagens organisering og ansvars plassering. Gjeldande vassforvaltningsplanar har berre verka 1,5 år. Det er i seg sjølv grunn for at ein tilrår at saka blir utsett til ein har eit betre evalueringsgrunnlag som utgangspunkt for ev forslag til endringar.

Valle, den 07.12.2017

Signe Sollien Haugå
dagleg leiar

Vedlegg:

Framlegg til høyringsuttale – Aust –Agder fylkeskommune

Framlegg til høyringsuttale – Bykle kommune

Framlegg til høyringsuttale – Valle kommune

Saksframlegg

Arkivsak-dok.
Saksbehandler

17/9895-2
Berit Weiby Gregersen

Utvalg	Møtedato
Samferdsels- og miljøkomitéen	05.12.2017
Fylkestinget	12.12.2017

Høring av forslag om endringer i vannforskriften

1. FORSLAG TIL VEDTAK

Fylkesrådmannen fremmer slikt forslag til vedtak:

1. Aust-Agder fylkeskommune støtter ikke endringene som er foreslått i vannforskriften om at vannforvaltningsplanene ikke lenger skal behandles som regionale planer etter plan- og bygningsloven og at fylkeskommunene ikke lenger skal ha en formell rolle i vannforvaltningsarbeidet. Dette med følgende begrunnelse:
 - a. Regional plan etter plan- og bygningsloven er et godt verktøy for å fremme sektorovergripende helhetlig vannforvaltning og for å nå målene om godt vannmiljø.
 - b. Dagens organisering av vannforvaltningen bør opprettholdes for å sikre en god politisk forankring i kommunene, engasjerte lokalsamfunn og aktiv deltakelse fra alle parter.
 - c. Det regionale forvaltningsnivået som fylkeskommunene representerer bør fremdeles ha plan- og prosessansvaret for de regionale vannforvaltningsplanene med tiltaksprogram fordi fylkeskommunene har en omfattende rolle som regional samordner og samfunnsutvikler.
 - d. Omfattende endringer i vannforskriften må gjøres på grunnlag av evaluering av prosess og gjennomføring av vannforvaltningsplanene sett under ett.
 - e. Eventuelle endringer i ansvaret for vannforvaltningen bør avvende det statlige arbeidet når det gjelder å overføre flere oppgaver fra staten til fylkeskommunen.
2. Dersom vannforskriften endres som foreslått mener Aust-Agder fylkeskommune at:
 - a. Det må tas inn bestemmelser i forskriften om at organiseringen av vannområder skal videreføres. Dagens vannområdekoordinatorer må videreføres av Fylkesmannen.
 - b. Det må sikres forutsigbar finansiering av vannområdenes drift, slik at kompetansen i vannområdene videreføres.
 - c. Det må fastsettes hvilken virkning de vedtatte regionale vannforvaltningsplanene skal ha når ny forskrift settes i verk, og det må utarbeides overgangsbestemmelser.

2. SAMMENDRAG

Klima- og miljødepartementet og Olje- og energidepartementet har sendt på høring forslag til endringer av vannforskriften og naturmangfoldloven. Forslaget innebærer at fylkeskommunene ikke lenger skal en formell rolle i vannforvaltningsarbeidet. Arbeidet skal nå utføres av Miljødirektoratet, og fylkesmennene skal koordinere det forberedende arbeidet.

Begrunnelsen for endringene er:

- mer effektive prosesser
- mer kostnadseffektivitet
- bedre samsvar med vanndirektivet

Fylkesrådmannen anbefaler at fylkestinget ikke støtter de foreslåtte endringene.

Fylkesrådmannen anser at regional plan etter plan- og bygningsloven er et godt verktøy for å fremme sektorovergripende helhetlig vannforvaltning og for å nå målene om godt vannmiljø. Fylkesrådmannen mener at endringer i vannforskriften bør gjøres på grunnlag av evaluering av prosessarbeidet og gjennomføringen av vannforvaltningsplanene sett under ett.

Fylkesrådmannen er også bekymret for at endringene kan medføre mindre lokal forankring og gjennomføring, noe som kan svekke oppnåelse av formålet med vannforskriften: å oppnå godt vann.

3. BAKGRUNN FOR SAKEN

Norge sluttet seg til EUs rammedirektiv for vann (vanndirektivet) gjennom Forskrift om rammer for vannforvaltning (vannforskriften) som trådte i kraft 2007. Formålet med vannforskriften er «å gi rammer for fastsettelse av miljømål som skal sikre en bærekraftig bruk av vannforekomstene». Forskriften skal også sikre at det utarbeides regionale vannforvaltningsplaner med sikte på oppnå miljømålene. Vannforvaltningsplanene utarbeides som regionale planer etter plan- og bygningsloven og vannforskriften. Arbeidet følger ikke kommune- og fylkesgrenser, men nedbørsfelt. Videre skal man jobbe helhetlig på tvers av sektoransvar og geografiske grenser i et langsiktig perspektiv for å oppnå godt vann.

Vannregion Agder består av Vest-Agder, Aust-Agder, en del av Telemark og litt av Rogaland. Vest-Agder fylkeskommune er vannregionmyndighet. I vannregion Agder er det i henhold til vannforskriften utarbeidet Regional plan for vannforvaltning for vannregion Agder 2016-2021. Planen ble vedtatt i fylkestingene innen fristen 1. juli 2015, og endelig godkjent av Klima- og miljødepartementet (KLD) i juli 2016 med endringer innenfor vannkraft.

3.1 Endringer i vannforskriften og naturmangfoldloven

Det har i flere sammenhenger, blant annet på Nasjonal vannkonferanse 2016, vært sagt at departementene ville vurdere endringer i organiseringen av vannforvaltningen. Vannregionmyndighetene i hele landet har forsøkt å få en dialog med departementene om dette, uten at det har lyktes. 1. juni 2017 fikk fylkeskommunene det årlige: «Forventninger til fylkeskommunen i 2018 innenfor helhetlig vannforvaltning, friluftsliv og forvaltning av høstbare arter av vilt og innlandsfisk» (vedlegg 2) som bl.a. sier at forventningen til fylkeskommunene er at det fortsatt skal jobbes med helhetlig vannforvaltning, og at det skal forberedes ny planfase for perioden 2021–2027. Det ble derfor fra fylkeskommunens side lagt til grunn at det ikke ville bli foretatt større endringer hva gjelder ansvarsforholdene innen vannforvaltningen.

5. oktober 2017 kom imidlertid «Høringsnotat: Forslag til endringer i naturmangfoldloven og vannforskriften» (vedlegg 1). I høringsnotatet sies det at på bakgrunn av erfaringene fra arbeidet med gjeldende forvaltningsplaner, og fordi disse i fremtiden kun skal revurderes og oppdateres, foreslår Klima- og miljødepartementet (KLD) og Olje- og energidepartementet (OED) endringer i vannforskriften og naturmangfoldloven.

Endringen består i hovedsak i at:

- vannforvaltningsplanene ikke skal være regionale planer etter plan- og bygningsloven, men hjemles i naturmangfoldloven
- fylkeskommunene ikke lenger skal ha noen formell rolle i vannforvaltningen
- fylkesmennene skal koordinere det forberedende regionale arbeidet og Miljødirektoratet skal i samråd med andre direktorater sørge for høring og utarbeidelse av de regionale oppdaterte vannforvaltningsplanene

Det er i hovedsak tre grunner som er oppgitt som begrunnelse av endringene:

- mer effektive prosesser
- mer kostnadseffektivitet
- bedre samsvar med vanndirektivet

Videre sier høringsnotatet at etter en endring av plan- og bygningsloven i 2016 er det ikke andre regionale planer enn vannforvaltningsplanene som fortsatt skal godkjennes sentralt. Departementene mener at dette underbygger at vannforvaltningsplanene krever større grad av nasjonale helhetstiltak enn andre regionale planer. Departementene viser også til at forsyningssikkerhet for elektrisk kraft er et nasjonalt ansvar, og at vannforvaltningsplanene utgjør Norges oppfølging av et EU-direktiv og at dette også er et nasjonalt ansvar.

I forhold til nye statlige vannforvaltningsplaner sier høringsnotatet at rettsvirkningen av endelig godkjent plan følger av gjeldende vannforskrift § 29: «Godkjente forvaltningsplaner skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i vannregionen, jf. plan- og bygningsloven § 8–2.» Departementene foreslår at denne bestemmelsen videreføres, men uten henvisningen til plan- og bygningsloven § 8–2 som en følge av forslaget om at plan- og bygningsloven ikke lenger skal være en av hjemmelslovene for vannforskriften.

Endringene i naturmangfoldloven består kun i en ny § 26a, som vil hjemle vannforvaltningsplanene.

3.2 Evalueringer

Det er gjort en rekke evalueringer og undersøkelser av prosessene som ble gjennomført frem mot vannforvaltningsplanene for perioden 2016–2021. Rapportene finnes på www.vannportalen.no

- Riksrevisjonen har undersøkt KLDs arbeid med å sikre godt vannmiljø og bærekraftig bruk av vannressursene.
- Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) har levert rapporten «Sammen om vannet? Erfaringer fra vannforvaltningen etter EUs vanndirektiv».

- Norsk institutt for naturforskning (NINA) har levert rapporten «Vannforvaltningsplaner i Norge – opp som en løve, ned som en skinnfell? En dokumentanalyse av planprosessen i regulerte vassdrag som følge av regjeringens godkjenninger i 2016».
- Menon Economics har på oppdrag fra KS undersøkt kommunesektorens kostnader med vannforskriften.

Rapportene er ikke helt sammenfallende på alle punkter og det er ulikheter mellom de enkelte vannregionene. Noen forhold går imidlertid igjen i flere av rapportene:

- Kunnskapsgrunnlaget for utarbeidelse av de regionale planene har dels vært mangelfullt.
- KLD har ikke lagt godt nok til rette for det regionale planarbeidet.
- Det regionale vannforvaltningsarbeidet har vært vanskeliggjort av ulike og til dels motstridende nasjonale sektormål. Eksempelvis pekes det på at økte produksjonsmål innen landbruket ikke uten videre er forenlig med vannforskriftens miljømål.
- Det regionale vannforvaltningsarbeidet har bidratt til økt lokal og regional forankring og bevisstgjøring. Forankringen lokalt i den enkelte kommunen har likevel ikke alltid vært like god.
- Arbeidet i enkelte store vannregioner har vært komplisert fordi vannregionen består av flere fylkeskommuner og at enkelte kommuner har vært omfattet av ulike vannregioner.

4. VURDERINGER

4.1 Økonomisk og ressursmessig effektivitet

Fylkesrådmannen er enig i at prosessene knyttet til vannforvaltning må blir mer effektive. Vannforskriftens store utfordring er at den er så komplisert at den er vanskelig å formidle. Når man fjerner vannforvaltningen fra plan- og bygningsloven kan det til en viss grad være effektiviserende, fordi demokratiske prosesser tar tid.

Det skal likevel bemerkes at de lokal- og regionalpolitiske prosessene neppe har vært de største tidstyvene i arbeidet. Det at nasjonal veiledning og føringer har kommet sent, har nok også i stor grad bidratt til forsinkelser. I tillegg har ordningen med seks måneders høringer (følger av EUs vanndirektiv) også bidratt til at planarbeidet har tatt lang tid. Sistnevnte er ikke foreslått endret. I vannregion Agder ble disse seks månedene fordelt på to høringer. Dette effektiviserte prosessen og bidro til at planen ble ferdigstilt innenfor tidsfristen.

Organiseringen av arbeidet med vannforvaltningsplanen har vært et nybrottsarbeid. Planen følger ikke etablerte geografiske grenser, men nedbørsfelt for vann. I tillegg har det vært et omfattende arbeid på tvers av sektoransvar, noe som betyr et stort samordningsarbeid. Blant annet har det vært et krav at man skal ha et eget vannregionutvalg. I vannregion Agder har dette bestått av sektormyndigheter, politiske representanter for kommuner og fylkeskommuner. Det har tatt tid å utarbeide en god arbeidsform, men dette har etter fylkesrådmannens mening til gjengjeld ført til en bedre gjensidig forståelse mellom fag og politikk.

I forhold til økonomi sies det i høringsnotatet at: "Bevilgningen over Klima- og miljødepartementets budsjett over de siste ti årene til statlige vannmiljøtiltak utgjør over 740 millioner kroner, og en del av dette har gått til å finansiere forvaltningsaktiviteter på

kommunalt eller fylkeskommunalt nivå". Hoveddelen av budsjettet har gått til statlige vannmiljøtiltak. Ca. 43,4 millioner kroner av midlene har gått til vannforvaltningsarbeid i fylkeskommuner og kommuner, altså kun ca. seks prosent. Fylkesrådmannen er i tvil om endringen i ansvaret innen vannforvaltningen reelt sett vil gi en nevneverdig økonomisk besparelse.

4.2 Regional plan i forhold til nasjonale interesser

Departementene sier at en av grunnene til foreslått endring er at vannforvaltningen berører tunge nasjonale interesser og at vannforvaltningen følgelig bør løftes til statlig nivå. Dette er etter fylkesrådmannen mening et argument som taler for den foreslåtte endringen. Manglende koordinering av statlige interesser har vært en fundamental utfordring i arbeidet med vannforvaltningsarbeidet. Dette ble tydelig illustrert i forbindelse med endelig godkjenning av vannregion Agders vannforvaltningsplan (og de øvrige regionale vannforvaltningsplanene) der tiltak som berørte kraftforsyningen ble endret av Klima- og miljødepartementet i forbindelse med godkjenningen.

4.3 Regionale planer etter plan- og bygningsloven

De vedtatte vannforvaltningsplanene er utarbeidet som regionale planer etter plan- og bygningsloven. Fylkesrådmannen mener at forslaget om å koble vannforvaltningsarbeidet fra plan- og bygningsloven er uheldig.

Plan- og bygningsloven er et redskap som balanserer økonomiske, sosiale og miljømessige hensyn. Det sikrer gode og helhetlige avveininger og prioriteringer om samfunnets samlede behov. Planprosessene er demokratiske, og sikrer at alle berørte parter deltar aktivt både i planfase og planoppfølging.

Departementene viser til at utarbeidelsen av vannforvaltningsplanene etter plan- og bygningsloven var omfattende, omstendelige og ressurskrevende. Fylkesrådmannen vil påpeke at det tok tid å bygge opp en god organisering og samarbeidsprosesser som inkluderte alle involverte. Ettersom dette nå er på plass, vil neste planprosess antakeligvis bli betydelig mindre ressurskrevende og mer effektiv.

Dersom arbeidet etter *vannforskriften* nå omorganiseres, vil dette kunne føre til at arbeidet må gås opp på nytt i neste planperiode. Nye strukturer og prosesser må innarbeides, noe som kan føre til forsinkelser og mindre effektivitet. Endringene kan også føre til usikkerhet blant ansatte, som gjør at en mister kompetanse og kontinuitet i arbeidet med vannforskriften.

4.4 Regionreformen

Generelt innebærer fjerning av oppgaver fra fylkeskommunen en svekkelse av regionene. Dette står i klar motsetning til *Meld. St. 22 (2015–2016)* der intensjonen er å styrke regionenes samfunnsutviklerolle. Stortinget forutsetter at regionreformen skal gi regionene et større ansvar for samfunnsutviklingen og at fylkesmannens ansvar knyttes til tilsyn, kontroll og beredskap.

Forslag til endringer i vannforskriften står også i kontrast til forventningsbrevet fra

KLD til fylkeskommunene for 2018, datert 1.6.2017. Der skrives bl.a. følgende:

"Fylkeskommunene som ansvarlig for regional planlegging etter plan- og bygningsloven, og den viktigste utviklingsaktøren regionalt, har en sentral rolle i å veie ulike interesser mot hverandre innenfor rammen av den nasjonale arealpolitikken, hvor sikring av friluftsområder, helhetlig vannforvaltning og ivaretagelse av vassdrags- og kystnatur er viktige elementer. Fylkeskommunen bør se disse oppgavene i sammenheng med blant annet arbeid med folkehelse, idrett, reiseliv, vannkraft, akvakultur, landbruk og kulturminnevern."

Fylkesrådmannen er enig i innholdet i forventningsbrevet fra KLD.

Fylkesrådmannen ser det også som uheldig at forslaget til endringer i vannforskriften legges frem før det regjeringsoppnevnte ekspertutvalget får gjort sine vurderinger av nye oppgaver til regionene. Ekspertutvalgets anbefaling ventes å foreligge i februar 2018, og regjeringen skal deretter vurdere forslagene og fremme sak for Stortinget.

4.5 Juridisk virkning av de regionale planene for vannforvaltning 2016-2021

Fylkestingene i vannregion Agder har vedtatt vannforvaltningsplanen for perioden 2016–2021. Etter forslaget til endringer i vannforskriften kan man anta at planen skal virke frem til den blir avløst av en statlig vannforvaltningsplan i 2021. Samtidig virker det lite hensiktsmessig at fylkeskommunene skal ha en plan hvor de ikke har noen formell rolle. Det må derfor avklares hvilken virkning den regionale vannforvaltningsplanen har dersom ny forskrift settes i verk. Det må eventuelt utarbeides overgangsbestemmelser.

I høringsnotatet sies det at de regionale vannforvaltningsplanene skal revurderes. Fylkesrådmannen mener at dette er en feil formulering og må endres. Regionale vannforvaltningsplaner er fylkeskommunale planer. Kunnskapsgrunnlaget fra disse planene kan brukes til å utarbeide nye statlige vannforvaltningsplaner etter et annet lovverk, og de regionale planene må da oppheves.

4.6 Økonomiske konsekvenser

Aust-Agder fylkeskommune mottar årlig 300 000 kroner i statlige midler til gjennomføring av vannforvaltningsarbeidet. I høringsnotatet foreslås det at en stor del av midlene som i dag går til forvaltningsaktiviteter på fylkeskommunalt nivå overføres til de fylkesmannsembetene som får økt ansvar som regional vannkoordinator.

Dersom Aust-Agder fylkeskommune ikke lenger skal ha en formell rolle i vannforvaltningsarbeidet, vil frafall av denne overføringen ikke ha særlig økonomisk betydning for fylkeskommunen. Fylkesrådmannen vil imidlertid påpeke at det vil være viktig for arbeidet lokalt i vannområdene at tilskuddene til vannregionene opprettholdes på minst likt nivå som i dag. I vannregion Agder er det opprettet to stillinger som vannområdekoordinatorene. Disse er ansatt i Vest-Agder fylkeskommune og lønnet gjennom statlige midler til vannregionmyndigheten. Dersom det blir usikkerhet rundt videreføring av vannområdekoordinatorene, er fylkesrådmannen redd for at kompetanse og opparbeidede nettverk i vannområdene vil forsvinne.

5. KONKLUSJON

Vannforvaltningsarbeidet er omfattende og komplekst og fylkesrådmannen har forståelse for at departementene ønsker å forenkle arbeidet. Samtidig er det vanskelig å se at endringene som er foreslått vil føre til vesentlig effektivisering. Dersom endringene i tillegg fører til dårligere forankring lokalt, slik at vannforvaltningsplanene i mindre grad følges opp, kan det ha uheldige virkninger for vannmiljøet lokalt. De regionale vannforvaltningsplanene har kun virket i knappe 1,5 år, og gjennomføringen har så vidt kommet i gang. Fylkesrådmannen mener at hensynet til formålet med vannforskriften, altså godt vann, må være hovedfokuset i dette arbeidet. Fylkesrådmannen mener at det er for tidlig å gjøre endringer i vannforskriften, og at ev. endringer i vannforskriften bør gjøres på grunnlag av evaluering av prosessarbeidet og gjennomføring av vannforvaltningsplanene sett under ett.

Vedlegg

Høringsnotat(1)

Forventninger til fylkeskommunen i 2018 innenfor helhetlig vannforvaltning, (1)

Saksmappenr: 2017/1596-1
Arkiv: 121
Sakshandsamar: Aud Sunniva Fuhr

Saksframlegg

Valle kommune

<i>Saksnummer</i>	<i>Utval</i>	<i>Møtedato</i>
	Formannskapet	
	Kommunestyret	

Høyring - Endring i vannforskriften og naturmangfaldlova

Rådmannen tilrår:

Valle kommune meiner at vannforvaltningsplanane framleis må handsamast som regionalplaner etter plan og bygningslova.
Valle kommune meiner at fylkeskommunen framleis må være vannområdemyndigheit.
Valle kommune stør ikkje framlegget til Klima – og miljødepartementet til endring i vannføreskrifta og naturmangfaldlova. Konsekvensen vert at Miljødirektoratet vert vannområdemyndigheit

Saksutgreiing:

1. Bakgrunn for saka

I 2009 vedtok Stortinget å implementere EU sitt rammedirektiv for vann (vanndirektivet). Føremålet var å gi rammer og lage prosedyrar for å sikre eit heilskapleg vern og ein berekraftig bruk av vassførekomstar i Noreg. Sentralt i vannføreskrifta er utvikling og fastsetting av miljømål i regionale vannforvaltningsplanar. Miljømåla skal godkjennast av nasjonale myndigheiter.

Noreg er delt inn i 18 vannregionar. Valle ligg i Agder vannregion. Agder vannregion omfattar både Agderfylka og deler av Rogaland og Telemark. Det er Vest Agder fylkeskommune som er vannregionmyndigheit i Agder. Agder vannregionen omfattar 7 vannområde: Sira-Kvina, Lygna, Mandal- Audna, Otra, Tovdal, Nidelva og Gjerstad –Vegår. Valle kommune er omfatta av vannområda Nidelva, Tovdal og Otra.

Fylkeskommunen har ved gjennomføring av regionalplanarbeidet involvert mange aktører i planarbeidet som t.d bedrifter, interessentar og frivillige organisasjonar. Kommunane har vore involvert gjennom regionråda, totalt seks. Det har og vore fleire høyringar.

Regional plan for vassforvaltning i vannregion Agder 2016 – 2021 vart vedteke 2.5.2015 av fylkestinga. Planen vart stadfesta i brev av 4.7.2016 frå Klima og miljødepartementet men med store endringar. Miljømål som kan medføre krafttap var t.d. endra. Endringane vart ikkje drøfta med Fylkeskommunane på førehand. Planen skal reviderast kvart 6. år.

Endringane som departementet ønskjer er:

- Vassforvaltningsplanane skal ikkje utarbeidast etter plan og bygningslova. Planane skal for framtida heimlast i Naturmangfaldlova.
- Fylkeskommunane får inga rolle når planane skal utarbeidast etter naturmangfaldslova.
- Miljødirektoratet vert den myndigheit som skal utarbeide vassforvaltningsplanar i framtida, men da i samråd med andre direktorat.

Kvifor ønskjer departementet endring:

- Arbeidet vert meir effektive. (Treng ikkje å involvere dei som vert rørt)
- Arbeidet vert meir kostnadseffektive
- Arbeidet vert meir i samsvar med vassdirektivet

Departementet meiner vidare at etter endringane i plan og bygningslova i 2016 er det ikkje andre regionplanar, enn vassforvaltningsplanane som framleis skal godkjennast nasjonalt. («Heiplanen?») Vassforvaltningsplanane krev i større grad nasjonalt overblikk enn andre regionale planar. Vidare syner departementet til at forsyning av strøm er eit nasjonalt ansvar. Plan og bygningslova skal ikkje lengre være ein av heimelslovane for vannforeskrifta.

2. Kva for verknader har denne saka for utviklinga av Valle kommune?

Departementet ønskjer å byte plan- og bygningslova ut med naturmangfaldlova i arbeidet med dei regionale vassforvaltningsplanane. Naturmangfaldlova legg ikkje til rette for involvering av lokalsamfunn og interessegrupper i demokratiske prosesser slik plan og bygningslova gjer. Vert det slik departementet ønskjer og nytte naturmangfaldlova i utarbeiding av vassforvaltningsplanane, la Miljødirektoratet leie arbeidet, vert lokalsamfunna si påverknad på planarbeidet lik null. Denne endringa av kva myndigheit som skal utarbeide vassområdeplanane kan og få stor innverknad på vilkårsrevisjonsarbeidet i sterkt modifiserte vassdrag.

Det har vore eit spørsmål om vassføreskrifta skal gjelde føre anna lov og regelverk t.d. i regulerte vassdrag. Miljøtiltak i regulera vassdrag skal vedtakast etter anna lovverk, da særleg etter vassdragsreguleringslova. Da vert det gjennom vilkårsrevisjonar som er heimla i vassresurslova at dei viktigaste forbetringane av miljøet i regulerte vassdrag kan skje. Realisering av miljøtiltak i vassdrag med vasskraftproduksjon må verte heimla i eigen nasjonal sektorlovgeving som vert handsama av eit anna departement. (OED)

Regionalplan for vannforvaltning kan verte eit nyttig verkemiddel i arbeidet med framtidige vilkårsrevisjonar i regulerte vassdrag.

3. Tilhøvet til gjeldande planar og lovverk

Regionalplan for vannforvaltning i vannregion Agder.

Plan og bygningsloven

Naturmangfaldloven

Vanndirektivet

4. Vurderingar

Endringane som er føreslegne vi føre til vesentleg dårlegare forankring i dei røde lokalsamfunn. Dei demokratiske prosessane som kommune og fylkeskommunar er vane med å arbeide etter i høve plan – og bygningslova, vert borte. Dei vedtekne vannforvaltningsplanane har berre verka 1,5 år. Det alt for tidleg å gjere endringar etter så kort tid. Det må vere feil å ta denne oppgåva frå fylkeskommunane og leggje oppgåva til Miljødirektoratet. i og med regionreforma frå 2020. Agder vert eit fylke.

Valle, den 27.11.2017

Aud Sunniva Fuhr
rådmann

- 1 Høyringsnotat forslag til endringer i naturmangfaldloven og vannforskriften
- 2 KMD si godkjenning av regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder for planperioden 2016 - 2021

Saksmappe: 2017/1540
Sakshandsamar: SBJ
Dato: 23.11.2017

SAKSFRAMLEGG

Utv.saksnr	Utvalg	Møtedato
	Kommunestyre	

Høyring- forslag om endringar i vannforskrifta.

Rådmannen si tilråding:

Bykle stør ikkje dei endringane som er føreslege i vannforskrifta om at vannforvaltingsplanane ikkje lenger skal handsamast som regionale planar etter plan- og bygningslova og at fylkeskommunen ikkje lenger skal ha ei formell rolle i vassforvaltingsarbeidet.

Dette grunngjev vi med:

- Regional plan etter plan og bygningslova er eit godt verktøy for å fremme sektorovergripande og heilskapleg vassforvalting, og for å nå måla om godt vassmiljø.
- Den organiseringa som er i dag er viktig for å sikre god politisk forankring i kommunane, engasjere lokalsamfunna og aktiv deltaking frå alle partar.
- Det regionale nivå som fylkeskommunane representerer bør framleis ha plan- og prosessansvar for dei regionale vannforvaltingsplanane med tiltaksprogram fordi fylkeskommunen har ein omfattande rolle som regionale samordnar og samfunnsutviklar.
- Omfattande endringar i vannforskrifta må gjerast på grunnlag av evaluering av prosess og gjennomføring av vannforvaltingsplanar sett under eitt.

SAKSUTGREIING

Samandrag/ konklusjon

Bykle kommune går inn for at arbeidet med vassforvaltning framleis er heimla i plan- og bygningslova og styrt av Fylkeskommunen, med politisk forankring, framfor at det vert heimla i naturmangfaldslova og at arbeidet vert styrt av Fylkesmannen.

Bakgrunn for saka

Noreg slutta seg til EU's rammedirektiv for vatn gjennom «forskrift om rammer for vassforvaltning som trådde i kraft i 2007. Føremålet med denne er å «gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre ei berekraftig bruk av vassførekomstane» Forskrifta skal også sikre at det vert utarbeida regionale vassforvaltingsplanar med sikte på å nå miljømåla. Vassforvaltingsplanane vert utarbeidd som regionale planar etter plan – og bygningslova og vassforskrifta. Arbeidet følgjer ikkje kommune- eller fylkesgrenser, men nedbørsfelt. Så skal ein arbeide heilskapleg på tvers av sektoransvar og geografiske grenser i eit langsiktig perspektiv.

Formelt grunnlag

Arbeidet med vannforvaltingsplanar skal etter endringa flyttast frå Fylkeskommunen til Fylkesmannen og heimlast i Naturmangfaldslova i staden for, slik som no, i plan og bygningslova.

Vurderingar og konsekvensar

Den 5.oktober kom høyringsnotatet «Forslag til endringar i naturmangfoldloven og vannforskriften».

I høyringsnotatet vert det sagt at det på bakgrunn av erfaringar med arbeidet av gjeldande forvaltingsplanar, og fordi desse i framtida berre skal revurderast og oppdaterast, så vil departementa gjere endringar i vannforskrifta og naturmangfaldslova.

Desse endringane går ut på:

- Vannforvaltingsplanane skal ikkje lenger vere regionale planar etter plan og bygningslova, men heimlast i naturmangfaldslova.
- Fylkeskommunen skal ikkje lenger ha noko formell rolle i vassforvaltning
- Fylkesmennene skal koordinere det førebunde regionale arbeidet og Miljødirektoratet skal i samråd med andre direktorat syte for høyring og utarbeiding av dei regionale oppdaterte vassforvaltingsplanane.

Det er tre grunnar til at desse endringane er føreslege:

1. Meir effektive prosessar
2. Meir kostnadseffektivt.
3. Bedre samsvar med vassdirektivet.

Høringsnotatet seier at etter endring av Plan – og bygningslova i 2016, er det no berre vannforvaltingsplanar av regionale planar som krev sentral godkjenning. Departementet meiner dette vil underbygge at vassforvaltingsplanar krev større grad av nasjonal heilskapstenking. Dei viser også til at forsyningssikkerheit for elektrisk kraft er eit nasjonal ansvar, og at vassforvaltingsplanane utgjer Noreg si oppfølging av eit EU direktiv og at dette også er eit nasjonalt ansvar.

For Bykle kommune sin del har ein gjennom vannforvaltingsplanar og oppfølging av denne, prøvd å fokusere på det som er viktig lokalt, og det er å minimere dei miljømessige skadeverknadene av vasskraftutbygginga. Dette heng svært mykje saman med arbeidet med revisjon av konsesjonsvilkår, som går på å finne løysingar som gjev betre miljøtilhøve lokalt, utan tap av fornybar energi. Rådmannen ser det som naturleg at dette vert styrt politisk.

Konsekvensar for folkehelse

At vatn har god kvalitet betyr mykje for folkehelse.

Bykle, **23.11.17**

Rådmann

Vedlegg:

https://www.regjeringen.no/contentassets/f1ee352f3a0b4b9bb08bf0ade45c1378/horingsnotat_forslag_til_endringer_i_naturmangfoldloven_og_vannforskriften_171005.pdf

**Melding om vedtak blir sendt til:
postmottak@kld.dep.no**

SAKSFRAMLEGG

Stetesdalsamarbeid

Bykle, Valle, Bygland,
Eyje og Hornnes

Saksmappenr.: | Sakshandsamar: | Arkiv:
2017/116-2

05.12.2017

Saksnummer: | Dato: | Utval

Aktuelle tiltak i høve iverksetting av FOUi / Kompetansestrategien i 2018

Tilråding:

Styret sluttar seg til skissert opplegg for vidare arbeid med «Berekraftig rural utvikling». Styret er positive til vidare arbeid med siktemål å bli partner i Interreg prosjektet som skal sjå på mobile – desentraliserte/distribuerte løysingar i distrikt.

Saksutgreiing:

1. Bakgrunn for saka
Styret i Regionrådet godkjente «Kompetansestrategi Stetesdal 2020» i 2017. Handlingsprogram Stetesdal 2018-2020 tilsvarande. Både dokumenta nedfeller føringar for korleis ein vil engasjere seg med siktemål å utvikle kunnskap på ulike utviklingsområde dei neste åra. Saka blir fremja med tanke på å kome i gong med FOU-aktivitetar som både kan understøtte regional utvikling og strategisk fundament – teoretisk og operativt.
2. Saksopplysningar
Agderforskning har utarbeidd søknad om eit prosjekt som skal danne grunnlag for strategiar på regionalt nivå for berekraftig utvikling i distrikt – knytt til Stetesdal.

Sørlandets Europakontor har invitert Eyje Hornnes kommune og Stetesdal gjennom Regionrådet til å vere med å sjå på moglegheitene for å knyte seg til eit internasjonalt prosjekt som skal sjå på mobilitet og distribusjon /desentraliserte tilbod i distrikt.

I budsjett for 2018 er avsett ei ramme på 500.000 med tanke på konkretisering av prosjekt.

3. Vurderingar

Utviklingsplan Setesdal 2020 har som ambisjon at det skal vere godt å bu, gjeste og drive næringsverksemd i Setesdal. Ein har strategiar i høve attraktivitet, infrastruktur, kompetanse m.v. Sentralt i planen er å ta i bruk teknologi og digital infrastruktur, nytting av lokale føremunnar og bidra til kunnskapsbasert vekst og nyskaping. I planen har ein tenkt berekraftig utvikling i vid forstand – både samfunnsutvikling, befolkning/demografi, økonomi, miljø m.m.

Handlingsprogrammet tek utgangspunkt i Utviklingsplanen for Setesdal 2020 og nedfeller prioriteringar/fokusområde for perioden 2018-2020. Ein av strategiane er kunnskapsbasert vekst og nyskaping og m.a. å stimulere til gode FOU-prosjekt.

Ein annan strategi går på auka lønsemd og lokal verdiskaping og tiltak 18 som går på å gjere ein innsats for å behalde / få fleire offentlege arbeidsplassar til regionen. Ein tredje strategi er å utnytte lokale føremunnar m.a. tiltak 22 å ta del i prosjekt som kan fører til direkte og indirekte verdiskaping.

I kompetansestrategien vår er det to hovudmål/-grep:

- Samtid og nytte
- Framtid og aktualitet

Kompetansestrategien peikar på tydinga av tilgjengelege og fullverdige tilbod i distriktet og behovet for tiltak som kan medverke til å sikre næringslivet si konkurranseevne. Planen peiker på at forskning og innovasjon står sentralt framover – og i sær der det kan utløyse regionale fortrinn og utviklingsområde, og konkret er nemnt distribuerte løysingar og samhandling mellom forskingsmiljø og aktørar i dalen. Ein har og uttrykt ønskje om praksisnær forskning inn mot små og mellom store verksemdar.

På s.10 i Kompestrategien peiker ein både på ønskjer å ta del i eit tungt FOU-prosjekt i lag med andre aktørar på nasjonalt/internasjonalt nivå og FOU i lag med kompetanseaktørar i landsdelen.

Prosjektinitiativet frå Sørlandets Europakontor som fokuserer mobilitet, digitale/ distribuerte løysingar – og å prøve ut teknologiske løysingar mv kan vere eit slikt prosjekt relatert til t.d. reiseliv, ungdoms-/flyktningmobilitet, helsetenester osb.

Ein har og peika på at det er ønskjeleg å konkretisere eit FOU-tiltak i lag med Regionalt forskingsfond innafor digital framtid/energi, naturressursar eller reiseliv, ungdom – næring og samfunnsutvikling. (I det ligg og ei berekrafttilnærming.) Forprosjektskissa frå Agderforskning kan vere ein inngang til å gå vidare med fordjuping og strategiutvikling innafor eitt eller fleire av desse tema dersom forprosjektet syner at det er eit potensial/område med særleg utfordringar som ein bør arbeide meir systematisk i høve til i etterkant.

Prosjektsøknaden frå Agderforskning er sendt Regionalt forskingsfond – og tilslutnad gir godkjenning for bruk av ressursar/eigeninnsats som skissert. Tilslutning til MARA-prosjektet er pt ev ei godkjenning til arbeide vidare og intensjon om å bidra til utvikling av søknadsgrunnlag. Styret vil få ev søknad til realitetshandsaming før ein ev sender endeleg søknad om deltaking i lag med andre partnarland.

Valle, den 05.12.2017

Signe Sollien Haugå
dagleg leiar

Vedlegg:

- 1 RFF prosjektbeskrivelse kvalifiseringsstøtte

Søker [Institusjon/bedrift]:	Setesdal regionråd
Angi tema/innsatsområde(r) i utlysningen:	Innovasjon i offentlig sektor

Bærekraftig rural utvikling

1. Hovedprosjekt: Bakgrunn

Dette prosjektet har som formål å bidra til å skape strategier på et regionalt nivå for en bærekraftig utvikling i rurale områder. Bakgrunnen for dette er blant annet en rask befolknings- og forbruksvekst, kombinert med økt mobilitet, og at dette skaper til sammen utfordringer for miljøet, i form av klimagassutslipp fra transport, tap av naturmangfold og utslipp av miljøgifter.

Kompakte byer er i St. meld. nr. 18 (2016-2017) løftet fram som sentralt for å løse bærekraftsutfordringen, hvor tett utbygging rundt kollektivknutepunkt reduserer byspredning, transportbehov og klimagassutslipp. Samtidig erkjenner meldingen at å møte bærekraftsutfordringen vil innebære forskjellig tilnærming i ulike geografiske områder. I hovedprosjektet ønsker vi å studere hvorvidt bærekraftsutfordringene fortøner seg annerledes i det rurale enn i agglomerasjoner rundt de største byene, og om de derfor må møtes på en annerledes måte? Vi ønsker å utvikle og teste strategier og praksis på hvordan man kan anvende prosjekter som igangsettes som del av en bærekraftig utvikling i den regionale styringen.

Setesdal regionråd vil være case for dette prosjektet. I Setesdal er det i dag en rekke tiltak som kan defineres som å være innenfor en bærekraftig tenkning, blant annet «Bærekraftig byggeri» i Setesdal som handler om byggenæringen og sertifisering av regionen som Bærekraftig Reisemål gjennom Innovasjon Norge. Det mangler imidlertid en systematisk tenkning og praksis rundt hvordan en kan samordne og utnytte det potensialet som ligger i slike enkeltinitiativer på et regionalt nivå. I utvikling av rurale områder vektlegges i økende grad nettopp initiativene nedenfra (endogent), og at suksess ofte betinges av evnen disse initiativene har til å koble seg på krefter og aktører utenfra eller på et høyere skalanivå (eksogent) (Bosworth m.fl. 2015). Fokus i dette prosjektet er hvordan det er mulig på et regionalt nivå å koble enkeltinitiativ innen bærekraftig utvikling til andre overordnede regionale utfordringer.

Innovasjonen

Innovasjonen i dette prosjektet er utviklingen av *nye teknikker for regional styring* av bærekraftig utvikling, tilpasset rurale områder. Det vil utvikles kunnskap om a) hvordan bærekraftig utvikling kan oppnås på små rurale steder og b) hvilke metoder regionale samarbeidsorganisasjoner bør anvende i prosesser knyttet til bærekraftig utvikling. Det vil også gis c) konkrete anbefalinger og eksempler på hvordan bærekraftig samfunnsutvikling bør kombineres med andre utfordringer, ved hjelp av åpne og kreative prosesser.

Innovasjonen svarer på to utfordringer; 1) behovet for kunnskap om mulige implikasjoner av bærekraftsutfordringen for rurale områder og 2) behovet for nye arbeidsmåter på regionalt nivå i møte med komplekse utfordringer.

Det er et krav til regionale aktører at de utvikler strategier for bærekraft, men kunnskap om slike strategier er hovedsakelig fokusert på urbane kontekster. Kunnskapen fra dette prosjektet vil være nyttig for utviklingen av en strategi for bærekraftig regional utvikling i Setesdal, men det vil også svare på en mer allmenn utfordring for regionale aktører; hvordan oppnå legitimitet og agere effektivt i møte med komplekse utfordringer (Zyzak 2017).

Problemstilling

Hvordan kan rurale regioner utvikle politikk og strategier i tråd med bærekraftig utvikling? Hvordan kan bærekraftig utvikling utnyttes i forfølgelsen av andre mål?

- Hvordan møtes bærekrafts-utfordringen i rurale regioner?
- Hvordan koples ulike «grønne» initiativer sammen på regionalt nivå, og hvordan relateres delprosjekter til overordnede utfordringer?
- Hvordan kan regional styring av bærekraft bli mer fleksibel og samarbeidende i spennet mellom statlige krav og initiativer nedenfra?

Fagfeltet

Et sentralt utgangspunkt for prosjektet er å undersøke lokale og regionale muligheter for strategiutvikling innen feltet bærekraftig utvikling på en slik måte at stedsutvikling fremmes. Dette er et felt som i utgangspunktet er tverrsektorielt. I denne sammenhengen vil det si å tenke strategiutvikling territorielt, men på tvers av sektorer som økonomi, velferd og kultur. Det er særlig tre teorifelt som her peker seg ut. Det ene er knyttet til neo-regionalisme, som i stor grad betyr et nedenfra-og-opp perspektiv (Hidle og Leknes 2014). Regionen blir et redskap og et utgangspunkt for å utvikle politikk og strategi. Neo-regionalismen innebærer en ny økonomisk vekstmodell hvor fra 1970-tallet «Vestlige kapitalistiske land begynte å eksperimentere med å gi byer og regioner mer autonomi i å betemme sin egen fremtid» (Castree, Kitchin, & Rogers, 2016). Det er et forsøk på å etablere «nye politiske rom utenfor det statlige systemets konstruerte grenser» (Haarstad & Fløysand, 2007, s. 293). I nyregionalismen (Deacon, 2004) er det økt fokus på endogene endringer og en styringsstruktur som er mer influert av lokale nettverk, lokal kultur og sosial kapital (Hess, 2004, Legendijk, 2007).

Det andre teoretiske feltet er det som kalles neo-endogene utviklingsstrategier. Dette er tett knyttet til neo-regionalisme, men er særlig opptatt av hvordan «nedenfra» initiativ klarer å integrere innflytelse utenfra for å øke det lokale potensialet for endring og stedsutvikling (Shucksmith, M. 2010; Bosworth m.fl 2015). Det kritiske i slike prosesser er hvordan en håndterer ulike interesser der også maktkonstellasjonene kan være uklare, samt om lokale aktører makter å skreddersy tilnærminger tilpasset den lokale konteksten og de lokale utfordringene.

Det tredje teorifeltet adresserer kompleksitet i slike prosesser. Bærekraftig utvikling i rurale kontekster er ikke gitt hva er. Flere målsettinger inngår; slik som næringsutvikling, kulturell utvikling og identitet, og lokale nettverk involveres og aktiviseres. Konteksten slike strategier utvikles i bærer preg av å være komplekse, usikre og delvis udefinerte. Nye aktører kommer til, andre går ut, nye skritt tas, nye orienteringer, nye beslutninger og nye strategier utvikles. Å drive planlegging i slike kontekster er gjerne ikke snakk om å implementere planer som ferdige blåkopier på definerte områder, men er heller del av samarbeid og forhandlingsprosesser (Healey 2003). Dette er særlig aktuelt der en legger opp til tiltak og handling «nedenfra og opp» i regi av regionale aktører uten nødvendigvis formell økonomisk eller juridisk myndighet, slik som Setesdalsregionen. Evnen til å

utvikle endring i samarbeid (co-evolvment) er særlig viktig innenfor neo-endogene utviklingsprosesser der lokale aktører skal koble seg på andre lokale aktører og aktører utenfra. Slike prosesser åpner for usikkerhet med tanke på hva planleggingen fører til, nettopp fordi sluttproduktet er vanskelig å definere (Boelens m.fl 2014; De Roo 2010; Hillier 2007, 2008, 2011). Det er derfor viktig å utvikle arenaer, praksiser og mekanismer der nettverkene som virker fremmende på nettopp strategier og praksis for bærekraftig utvikling evner å stå i det udefinerte lenge nok til at handling iverksettes.

Kunnskapsbehovet

Det finnes mye forskning, politikk og virkemidler for hvordan en skal skape kompakte byer, hindre byspredning og bidra til urbant landbruk etc. (BYFORSK), men bærekraft koplet til en rural kontekst er det mindre forskning på. Det er også behov for kunnskap om hvordan rurale regioner kan nyttiggjøre seg erfaringer knyttet til samarbeid med ikke-lokale aktører, og det er til slutt fortsatt et stort behov for kunnskap om hvordan teorier og modeller for kommunikativ planlegging i komplekse situasjoner kan forbedre den dominerende instrumentelle tilnærmingen til planlegging i Norge.

Realisering av innovasjonen og regional betydning

Setesdal eksemplifiserer lignende fremvoksende problemstillinger i det rurale Norge. Kunnskapen fra dette prosjektet vil være av stor betydning for lokale politikere og planleggere som skal drive stedsutvikling, regionale myndigheter som skal bidra til å utvikle retningslinjer for regional utvikling, og nasjonale myndigheter som skal ivareta nasjonale behov og internasjonale forpliktelser for en mer bærekraftig verden.

Prosjektet bidrar til kunnskap om og tilnærminger til hvordan bærekraft kan operasjonaliseres i lokal og regional planlegging og politikkutforming, og dermed bidra til å utvikle premisser for langsiktig og robust planlegging av lokalsamfunn og regioner. Prosjektet bidrar også til å utvikle den lokale og regionale kompetanse og planleggingskapasitet og bidrar til å styrke effektiviteten i det regionale plansystemet.

2. Forprosjekt: Mål, forskningsspørsmål og metode

Mål og delmål

Målet med forprosjektet er å komme i posisjon til å utvikle en søknad til kommende utlysninger (se punktet Videreføring under).

Delmål 1 er å utvikle kunnskap om kjennetegn ved strategier for bærekraftig utvikling på små steder. Med Setesdalsregionen som case vil det synliggjøres hvilke særegne sosiale og økonomiske utfordringer en står overfor, samt hvordan nedenfra- og opp-initiativ iverksettes og drives.

Delmål 2 er utvikling av metoder og arbeidsmåter for hvordan en på regionalt nivå kan møte styre bærekraftig utvikling i rurale områder.

Delmål 3 er å inngå i prosesser sammen med nasjonale og internasjonale miljøer med formål å utvikle prosjekter og erfaringsutveksling på tvers av rurale regioner i Europa.

Forskningsspørsmålene

1. Hvilke sosiale og økonomiske utfordringer står Setesdalsregionen overfor?
2. Hvordan arbeider man med bærekraft?

3. Hvordan bør regionen tilnærme seg bærekrafts-utfordringen?
4. Hvilke erfaringer er gjort i andre regioner og hvordan kan kunnskapen om hvordan en kan møte bærekraftsutfordringen på regionalt nivå i Setesdal overføres?

Metode og løsningsforslag

Forprosjektet organiseres i tre arbeidspakker:

Arbeidspakke 1: Utfordringer og strategier. Hvilke allerede erkjente utfordringer foreligger i Setesdal? Hvordan arbeider regionen med bærekraft? Vi vil kartlegge eksisterende strategier knyttet til bærekraftig utvikling, som bærekraftig byggeri, bærekraftig turisme og pilotprosjekt på miljøvennlig transport innen offentlig sektor. Dette vil bli undersøkt gjennom innhenting av foreliggende analyser, strategiplaner og intervjuer med sentrale aktører tilknyttet Setesdal regionråd. Arbeidspakken dekker delmål 1.

Arbeidspakke 2: Rural klimatilpasning. Hvilke perspektiver på bærekraft springer ut av en rural kontekst? Utvikle idéer til kjennetegn ved strategier som møter klimautfordringene, samtidig som de ivaretar hensynet til sosiale og økonomiske utfordringer på små steder. Vi vil i denne fasen anvende relevant teori i dialogmøter med regionale aktører. Arbeidspakken dekker delmål 2.

Arbeidspakke 3: Posisjonering og nettverksbygging. I denne fasen vil vi etablere nettverk i en målrettet strategi for å utvikle søknader til relevante utlysninger. Dette vil ta form av en kartlegging av relevante regioner (Fjellregionen eks.) og forskningsmiljøer som vi allerede samarbeider med, hvor nettverket utvides i relasjon til innretning, størrelse og søknadsfrist på aktuelle utlysninger.

Forskningsetikk

Prosjektet forholder seg til generelle forskningsetiske retningslinjer (ref. www.etikkom.no)

3. Prosjektorganisering

Prosjektleder og prosjektgruppen

Forprosjektet gjennomføres i et samarbeid mellom Agderforskning og Setesdal regionråd (se partneropplysninger). Prosjektleder vil være Seniorforsker Jørn Cruickshank. I tillegg deltar seniorforsker Knut Hidle. Fra Setesdal regionråd deltar leder Signe Sollien Haugå.

Prosjektgruppen har i mange år beskjeftiget seg med stedsutvikling og særegne utfordringer på mindre steder. Vi har også gjort et større forskningsprosjekt på *environmental governance* i en rural region i Norge og de særegne utfordringer som et regionråd møter i denne forbindelse.

Budsjett og milepæler

Arbeidspakker	K _{1 2018}	K _{2 2018}	Kostnader kr.
A1	X		50 000
A2		X	100 000
A3		X	50 000

4. Videreføring

Søknad hovedprosjekt

Mål for forprosjektet er å komme i posisjon til å utvikle en søknad til relevante utlysninger i NFR på temaet, men også på sikt Horizon 2020 eller Interreg. NRF's prosjekt FORKOMMUNE inviterer eksempelvis offentlige aktører til å søke om midler til Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor. I

programplanen står det også: «Vi må derfor finne nye måter å ivareta velferdstjenestene og de øvrige oppgavene som kommunesektoren skal forvalte. Her er det viktig å erkjenne at utfordringene kan være svært ulike i store og små kommuner, og i kommuner i sentrale strøk, sammenlignet med distriktskommuner.» Den lanserte tematikken har klar relevans inn i programmet.

Formidling av resultatet

Resultatene fra forprosjektet vil materialisere seg i søknader til relevante forskningsfinansieringskilder, og som kunnskapsgrunnlag for regional styring av bærekraftig utvikling i rurale strøk på Agder. Kunnskapsgrunnlaget som samles inn som del av prosjektet vil bli formidlet til og brukt som grunnlag for planlegging i Setesdal. Det vil også danne grunnlag for en videreutvikling av det forskningsmessige grunnlaget for dette temaet og andre relevante tilstøtende temaer ved Agderforskning og andre forskningsaktører.

5. Referanser

- Bosworth, G., Annibal, I., Carroll, T., Jessica Sellick L.P. og Shepherd, J. (2015) Empowering Local Action through Neo-Endogenous Development; The Case of LEADER in England. *Sociologia Ruralis*, Vol 56, Nr 3.
- Castree, N. Kitchin, R & A. Rogers (Eds.). (2016). A dictionary of human geography. Published online 2013: Oxford University Press. doi: 10.1093/acref/9780199599868.001.0001
- Cruickshank, J. (2017): Local hegemonies resisting a green shift and what to do about it: The introduction of a regional park in southern Norway. *Journal of Environmental Policy and Planning*. <http://dx.doi.org/10.1080/1523908X.2017.1398640>
- Cruickshank, J. (2016a): Is culture-led redevelopment relevant for rural planners? The risk of adopting urban theories in rural settings. *International Journal of Cultural Policy*. DOI: 10.1080/10286632.2016.1178732
- Hidle, K., Cruickshank, J. & Nesje, L.M. 2006. Market, commodity, resource, strength. -Logics of Norwegian rurality. *Norwegian Journal of Geography* Vol. 60 (3), 189-198.
- Schucksmith, M. (2010) Disintegrated Rural Development? Neo-endogenous Rural Development, Planning and Place-Shaping in Diffused Power Contexts. *Sociologia Ruralis*, Vol 50, Nr 1.
- Boelens, L., de Roo, P.G. & de Roo, G., (2014) Planning of undefined becoming: First encounters of planners beyond the plan. *Planning Theory*, pp.1–26.
- Deacon, B. (2004). Under construction: Culture and regional formation in south-west England. *European Urban and Regional Studies*, 11(3), 213–225. doi: 10.1177/0969776404044018
- de Roo, P.G. & de Roo, G., (2010) Being or Becoming? That is the Question! Confronting Complexity with Contemporary Planning Theory. In G. de Roo, P. G. de Roo, & E. A. Silva, eds. *A Planners Encounter With Complexity*. Surrey, pp. 19–40.
- Hess, M. (2004). 'Spatial' relationships? Towards a reconceptualization of embedded ness. *Progress in Human Geography*, 28(2), 165–186. doi: 10.1191/0309132504ph479oa
- Haarstad, H., & Fløysand, A. (2007). Globalization and the power of rescaled narratives: A case of opposition to mining in Tambogrande, Peru. *Political Geography*, 26(3), 289–308. doi: 10.1016/j.polgeo.2006.10.014
- Hillier, J., (2008) Plan(e) Speaking: a Multiplanar Theory of Spatial Planning. *Planning Theory*, 7(1), pp.24–50.
- Hillier, J., (2011) Strategic navigation across multiple planes: Towards a Deleuzean-inspired methodology for strategic spatial planning. *Town Planning Review*, 82(5), pp.503–527.
- Hillier, J., (2007) *Stretching Beyond the Horizon*, Aldershot: Ashgate.
- Legendijk, A. (2007). The accident of the region: A strategic relational perspective on the construction of the region's significance. *Regional Studies*, 41(9), 1193–1208. doi: 10.1080/00343400701675579
- Zyzak, B. (2017) Breakdown of inter-organizational cooperation: the case of regional councils in Norway. In Trondal J. (ed.): *The Rise of Common Political Order*. Institutions, Public Administration and Transnational Space. Cheltenham, UK: Edward Elgar: pp.251-270

MARA – Project work packages and Groups of Activities

Note:

- we should keep in mind that the project aims at improving and developing alternative mobility concepts for both the citizens and tourists of remote areas and finding synergies between both.
- we should also highlight the importance of public authorities in the project as those are the key target group of this 3rd Baltic Sea Region Interreg call.
- We should not forget that the aim of the project is to initiate the realization of concrete measures (e. g. mobility services, information platform) and to integrate its results into the work of the involved public authorities' responsible for spatial planning

Work package 1 – Project management and administration

Coordinator: Lead partner

- management and coordination of the project activities according to the work plan and the project application
- financial management of the project (compilation of progress reports, budget changes, liaison with the Joint Secretariat of the programme...)
- organisation of partner meetings and telephone conferences
- superordinate communication management of the project (project documentation such as flyers, creation and update of project website...)

Work package 2 – Analysing: identifying synergies between tourists' and citizens' mobility needs

Coordinator: Bialystok University

Main problems identified:

- Access to "basic social services" (Daseinsgrundfunktion) endangered in remote areas
- Lack of sustainable economic development in those areas

GoA 2.1: Increase involvement of interested parties

- Improve stakeholders' involvement in planning mobility concepts
- Develop participative methods including digital ones

GoA 2.2: Identify current mobility needs (coordinator: Bialystok University)

- Develop a methodology for research on tourists' and residents' mobility (desktop research)
- Identify main mobility needs in remote areas for both the citizens and the tourists. In order to avoid duplication of work, the results of on-going projects such as MAMBA (2nd call for project Interreg BSR) and SEMPRE (1st call for projects Interreg BSR) will be taken into account.
- Examine "mobility demands" according to social, political, economic, ecological conditions and needs of the residents and tourists
- List main touristic attractions in the partner regions' remote areas

GoA 2.3: Analyse existing mobility solution

- Assess existing mobility models and concepts for both the tourists and the citizens in the partner regions and at the Baltic Sea Region level

- Assess existing mobility solutions increasing tourists' accessibility in protected natural areas
- Evaluate existing digital tools
- Analyse the potential of digitalisation to reduce traffic volume

Work package 3 – Applying: adapting and advancing existing mobility concepts and testing new ones

Coordinator: South Norway partner (to be confirmed)

Main problems identified:

- Limited mobility to/in rural remote areas
- Different mobility requirements of citizens and tourists

Objectives:

- Increase interaction between people / vehicles / transport infrastructures
- Easy and safe door to door mobility services

GoA 3.1: Improve existing mobility models

- Evaluate and adapt innovative mobility concepts which could be developed in the participating regions in order to increase inhabitants' and tourists' mobility or improve existing ones on the basis of (weakness) analysis in GoA 2.3. Those new mobility concepts could also be adapted from existing ones in other partner regions.
Example: Demand Responsive Transport, Intermodality, Increased flexibility of the existing public transport, eMobility, automated transport
- Assess "service to the people" concepts (e.g. delivery of goods and services to citizens and tourists)

GoA 3.2: Develop new mobility concepts at the regional and BSR level

- Develop new technological facilities / possibilities such as rent/share transports via Apps
- Digital integration of functionalities of conventional transport modes
- Identify / develop new business models within the project area such as "cars become source of income", "public-private cooperation", B2B, B2C cooperation

GoA 3.3: Pilot and test new or adapted mobility cases (coordinator: South Norway (to be confirmed))

- Test automated transport options for peri urban and low-density areas
- Pilot new mobility services identified under GoA3.1
- Test the overall mobility impact of such new mobility concepts, i.e. sustainability of transport modes, new market opportunities for SMEs...
- Identify unforeseen negative effects of new business models / technological facilities
- Pilot new digital tools in order to help increasing the concertation with those stakeholders and evaluate their needs, availability and capacity.

GoA 3.4: Transnational exchange on adapted solutions

Work package 4 – Upscaling: using the project results in order to improve the spatial plans of public authorities

GoA4.1: Promotion of project results

e.g.

- Promotion of good practices among the project target groups (citizens, tourists, transport companies, institutions...) in the region
- Sharing the results with international stakeholders / networks

GoA4.2: Exchange between local / regional authorities in charge of spatial planning and mobility (coordinator: Lead partner)

e.g.

- Exchange between national, regional and local institutions on innovative sustainable transport solutions
- Establish a transnational forum for exchange under horizontal action “Spatial planning” of the EUSBSR

GoA4.3: Adaptation and implementation of the project results at public authority level

e.g.

- Increase the applicability of good practices at the public authority level
- Collating the project results in guidance documents on how to integrate them in the future regional spatial plans
- Improved approaches to / revised regional spatial plans in participating regions
- Equip institutions with tools enabling launch of actions to improve tourist and citizens accessibility

Outline of the MARA (Mobility and Accessibility in Rural Areas) – New approaches for developing mobility concepts in remote areas

A proposal for an application to be submitted under the third call for projects of the Interreg Baltic Sea Region (to be launched in the beginning of October 2017 and submitted early April 2018)

1. Background and objective of the third Interreg BSR call

The third call for proposals will be published beginning of October 2017 and will be open for all three BSR Programme activities: capacity for innovation, management of natural resources and sustainable transport. It is this last-mentioned priority (sustainable transport) that MARA is targeting and more precisely the specific objective 3.2 “Accessibility of remote areas and areas affected by demographic change”. This specific objective has been less popular than the others since the beginning of the Programme (only one project funded under this priority), which gives MARA an advantage in the project submission process.

This third call will also have a specific focus: in order to increase institutional capacities of public authorities in all level of governance, all applying projects are expected to include public authorities with a relevant role in their partnership. MARA perfectly matches this objective as its Lead Partner would be the Ministry of Energy, Infrastructure and Digitalisation of the state of Mecklenburg-Vorpommern (Northern Germany). The project also aims at involving other public authorities from different level of governance and different countries.

The application procedure will be organised as an extended one-step call. The project applicants will be required to consult the MA/JS based on a submitted Project Idea Form during this process.

2. Possible scope of MARA

2.1. Thematic scope and target groups

Under the Specific Objective 3.2 “Accessibility of remote areas and areas affected by demographic change”, the project would cover several topics:

- **Increase inhabitants’ and tourists’ mobility in remote areas, both maritime and terrestrial;**
- Improve and evaluate existing mobility concepts
- Develop and implement **new alternative mobility concepts** in those remote regions;
- **Improve stakeholders’ involvement** in the elaboration/assessment of mobility plans;
- Link to the previous topic: develop **new digital tools** to increase citizens’ involvement.

Target groups:

- Both **maritime and terrestrial remote areas in the Baltic Sea Regions** are targeted
- Two types of persons / sectors:
 - the inhabitants of remote areas
 - the tourism sector (both the tourists visiting the remote areas and the touristic businesses located in those areas)

2.2. Possible activities and outcomes of MARA

The following table provides some first suggestions on possible activities and outcomes of the MARA project. These activities could be grouped according to the possible topics that are outlined above (e.g. mobility models could be assessed in parallel for terrestrial and maritime remote areas).

Activity	Outcome
- examination of “mobility demands” according to social, political , economic, ecological conditions and needs of the residents (and tourists) - Assess existing mobility models - Study new alternative mobility concepts which could be developed in the participating regions in order to increase inhabitants’ and tourists’ mobility. Develop pilot cases for those new mobility concepts	- recommendations for the improvement of existing mobility concepts - Implementation of new mobility concepts learned from other regions participating in the project and adapted to the regional needs and specificities.
Improve the stakeholders’ involvement in the spatial planning process in remote areas. - Pilot new digital tools in order to help increasing the concertation with those stakeholders and evaluate their needs, availability and capacity. - Evaluate existing digital tools	- Portfolio of digital tools for the future use in remote areas - Increased ownership of stakeholders with mobility concepts
analysis of the potential of digitalisation to reduce traffic volume	recommendation for the digitalisation of (public) services
Collating the project results into guidelines/recommendations/handbook on how to integrate them in the future regional spatial plans	- Improved approaches to / revised regional spatial plans in all participating regions - Develop best practices to help revising the regional spatial plans

2.3. Timeframe and duration

The third call for project will be opened in early October 2017 with a submission deadline (probably) in early April 2018. The implementation of approved projects will be max. 36 months with an official start expected in October 2018.

2.4. Budget

The budget of the project is expected to be in the range of EUR 2,000,000 to EUR 3,000,000 in total for 36 months and 12 to 15 project partners.

3. Potential partners

The following list is indicative, as the partners are being approached currently. This first list sets out potential core partners that could form a focus group for the project development- covering different types of remote areas as well as the academic sector. As such, the different perspectives shall be integrated in the project concept. It is understood that in a second step the scope of partners is widened. The core partners are expected to be also the main partners of the project, playing an active role during the project development.

Organisation	Country	Type of organisation
Lead: Ministry of Energy, Infrastructure and Digitalisation of Mecklenburg Vorpommern	DE	Regional authority
Region South Norway	NO	Regional authorities
Regional Council of Central Finland	FI	Regional authority
Bialystok University of Technology	PL	Academic
Vilnius Gediminas Technical University - Competence Centre of Intermodal Transport and Logistics (VGTU CCITL)	LT	Academic

4. Milestones of the project development

Milestone	Date
Information Seminar of the BSR Interreg Programme	18 & 19 October 2017 (in Riga)
Meeting of the Project Focus Group	mid November 2017 (possibly in Berlin or Schwerin)
Individual Consultation with the Joint Secretariat of the BSR Interreg Programme	December 2017 (in Rostock or Riga)
Project Development Workshop with all potential partners	mid January 2018 (possibly in Berlin or Schwerin)
Submission of the final application	early April 2018

MARA core partners meeting

23rd November 2017 – Berlin

Minutes and To Dos

The partners discussed the Project Information Form (PIF) provided by the Lead partner. It is agreed that the Project Information Form (PIF) should be sent by the Lead partner beginning of next week in order to get a consultation with the Interreg Programme in the course of December. Please find in annex 1 of these minutes the revised PIF of MARA.

In general, the following points should be added to the work package structure and therefore to the PIF:

- The 5 key words of MARA are: remote areas, mobility, tourism, digitalization and basic social services
- In the section 4 of the PIF and in the project challenges in general, the word “Exclusion” should be added. For instance, “Inhabitants of remote areas are excluded from “basic social services””.
- The administrative levels and the management in each partner region are very different. Developing common project activities which fit those different administrative organizations is a challenge. Better understanding how the regions are organized and work in each country is part of the transnational added value of the project as it could help developing best practices learned from other regions. This should be included in WP3.
- Instead of problems, write “challenges”.
- The project includes the testing of mobility solutions. However, testing could be challengeable because we are dealing with authorities. Testing will work only if we have partners on board immediately ready to implement those solutions (transport companies, transport administrations, municipalities). This should be reflected in the partnership and each partner should find a “pair” partner able to implement the pilot tests on the field.
- We should avoid talking about “mobility models” but rather use “mobility solutions” or “innovative solutions for mobility needs”. Model should be defined in the project application in one sentence: existing solution to address the mobility needs of citizens and tourists
- An additional target group has been identified: people working in the tourism sector. They would benefit from this project both as citizens and as professionals, as the aim of the project is also to increase the number of tourists visiting the partner regions.
- Tourists are not a homogeneous group. For instance, health tourists are mainly old and disabled persons. Those are very different from the active tourists.
- The focus should be put on new business models (on existing transport infrastructure).
- Substitution of transport means is important in the project, especially because the mobility of tourists is changing depending on the seasons.
- The words “digitalization” and “technologies” are lacking: those words should be more visible in the project description.

Few modifications have applied to the project structure:

- The **WP3** is now divided into 4 Group of activities (GoAs)
GoA 3.1: Improve existing mobility models

GoA 3.2: Develop new solutions

GoA 3.3: Pilot and test adapted or new mobility solutions

-Example: Podlaskie could test new business models with SMEs working in the tourism sector.

GoA 3.4: Transnational exchange on adapted solutions

Example:

-a good App developed in Podlaskie which could be adapted and tested in another partner region.

- **WP4:**

In general, the instruments we could use for upscaling are:

-spatial plans

-strategic development plans for tourism

-transport concepts

GoA 4.2:

-we should mention the flagship of VASAB (EUSBSR Horizontal priority spatial planning)

-international networks should be targeted such as ERIN and CPMR

The share of responsibilities between partners has been discussed. Some Work packages' coordinators and Group of Activities' coordinators have been designated. The coordination of the other Group of Activities and Work Packages should now be discussed with the remaining partners. They are indicated in the annex 2 of these minutes (Annex 2 Work package structure)

To Dos

-Revise and submit the PIF:

➤ Deadline for Lead partner and s.Pro: **1st December**

-Flagship status:

➤ Deadline for Lead partner and s.Pro: **8th December**

-Going back to additional partners:

➤ Deadline for Lead partner and s.Pro: **8th December**

-Partners should brainstorm on potential solutions they would like to pilot in their region:

- Deadline for all partners: **15th December**

-in each region, think about a pair partners which will be able to help testing pilot solution (ideally, a pair partner should be made of a public authority and a transport company/university):

- Deadline for all partners: **15th December**

-Reconfirm responsibilities for WPs and GoAs:

- Deadline for all partners: **15th December**

-Norway to agree on partner involved:

- Deadline for Norway: **15th December**

-identify stakeholder networks in the region and at international level for GoA 4.2:

- Deadline for all partners: **26th January**

-Collect existing mobility solutions in the partner regions:

- Deadline for all partners: **26th January**

-January: Doodle sent to organise a partner meeting

-February: potentially, organization of a partner meeting